

CSALÁDTÖRTÉNET

Kibédi Péterfyek

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: PÉTERFY LÁSZLÓ KISKENDEN

1988

MI CÉLJA VAN A CSALÁDTÖRTÉNETNEK?

Különösen az előkelő, főleg mágnás családok történetéről díszes kötetek jelentek meg, kiemelve azok minél régebbi eredetüket és rangjukat. Mi Péterfyek egyszerű kibédi székely nemesi famíliából származtunk. Az ősökkel nem hivalkodni akarunk, hanem azok tetteiből tanulni, okulni. Ahogy a régi rómaiak vallották -: „a történelem az élet tanítómestere”. Ehhez a mesterhez kívánunk folyamodni a család múltjával való foglalkozás közben is.

Már ősi családi címerünk is tanít. Középen egy kardot tartó oroszlán áll. Régi őseink kezében még véres kard volt. Már a 15-dik század elején egyik elődünk eredményesen harcol az elnyomni akaró törökkel szembe. Ott van a vívásra emelkedő kard akkor is eleink kezében, amikor a kurucoknak kell vívni az osztrákokkal vegyes labancokkal. Amint látni fogjuk ezek készek még az életüket is feláldozni hazájukért. És amikor Petőfiék megindítják a szabadságharcot 1848-ban, ősünk, de oldalági rokonunk hetedmagával köt kardot az oldalára „hogy ama nemes harcot megharcolja”.

Majd az utolsó másfél században az ősök kezében a véres kard helyett az ige kardja kerül, hogy Isten beszédével vívják meg az örök élet elnyeréséért híveiknek lelkét. Csak a kibédi Péterfyek közül kb. 20 lelkipásztor kerül ki és építi Isten országát. A mi közvetlen águnkon több mint 150 éven át lelkeszként szolgált elődeink: Elek, Lajos, Károly, László és Ferenc. Átlag 40-50 évig forgatták az ige kardját, de nemcsak szóval, de tettel is. A három elődnek megadatott az a nagy tisztesség, hogy mindenikük egy-egy ékes templomot is építsen, amelyek mai napig is állanak, mint Sión vára. Elek Vadason, Lajos Májában, Károly Nyárádselyén építi fel az Úrnak szent házát.

Végül meg kívánom jegyezni, hogy a családnevünk leírása miként alakult az idők folyamán. A régi dokumentumokban gyakori a megszakítással írt családnév. Így Péter és külön a fi. Azonban legtöbb alkalommal így írták nevünket: Péteri, aztán később előfordult az egy f és ipszilon, Péterfy, de két effel is írták Péterffy. A mi águnk fél évszázada így írja: Péterfy. Egységes az előnév megjegyzése a „Kibédi” név. Régebb odaírták „nemes székely” több ízben olvassuk, hogy primipilus, vagyis lófő. Pálmai József geneológus írja a családról: „E család bölcsőjét Kibéden az Uzon és Tabika patakok a Küküllőbe ömlésének zajánál ringatták. Ma is egy utcanév viseli az ősi család nevét „Péterfi szoros” és 2 dűlőnév: Péterfy kert, Péterfy küs ház.

Jelenleg is sok leszármazottja él a faluban a famíliának.

A család címere hasított kék pajzs, a jobb felöli részben három csillag, bal részében hármás zöld halom, rajta arany oroszlán, jobbában feltartott karddal és egy arany csillag. A sisakdíszén egy karddal.

A család ősi székely jogon is nemes volt. A székely nemek és ágak rendje szerint, kibédi Péterfi Albert 1571-ben a Jenő nem Szomorú ágához tartozott (Szék. Okl. tár) régi kiadású) II. köt. 312, és a IV. kötet 35. old.). Azonban hadi vitézségért megkapja a királytól a külön nemesi címet is.

Forrásaim:

1. „A kibédi nemes Péterfi famíliának a legfelsőbb ágáról való Genológica Deductiója az 1790 esztendő ápr. 14 napján költ hiteles megmutatott írás szerint 1822-től fogva”
2. Pálmai József „A marostordai nemes családok” 1916 103. old.
3. Koncz József „A marosvásárhelyi református Kollégium története”
4. A ránk maradt nagyszámú családi okmányok.

AZ ŐSÖK NÉVSORA IDŐRENDI SORRENDEN

1. MIKLÓS

Aki 1419-ben a török ellen vívott csatában hősiiesen helyt állt, sőt az Ománok vezérét Ikáchot saját kezével vágja le, amiért kitüntetésképpen a család nemességét nyer. Forrásmunka: Péczeli J. Magyarok története II. kötet 149-160 old. Koncz József „A marosvásárhelyi református Kollégium története” 342 old. Nemességét Zsigmond királytól.

2. ALBERT

Nevét 1554-ben jegyzik fel, szeptember 16-án egy földbirtok perben, amikor tanúskodik a „Kisbik” nevű irtásföld ügyébe. A kibédi birtokról írt jegyzőkönyvben található a bejegyzés, amely a református egyház levéltárában olvasható.

3. ANDRÁS

Testvére Gergely

4. LÁSZLÓ

Andrásnak a leszármazottja. Róla azt jegyezték fel, hogy 1657-ben, július hónapban hősi halált halt II. Rákóczi György alatt, annak a szerencsétlen lengyelországi hadjárata alkalmával. Az Ő testvére János, aki vicehadnagyként teljesített katonai szolgálatot. Az 1602-es Básta féle összeírásakor mint pixidárius (gyalogos) szerepel.

5. MIHÁLY

Lászlónak volt a fia. Ő is követi apja példáját. Katonaként szolgál a kurucok oldalán és a labancokkal vívott csatában hal meg a holdvilági ütközetben 1704. január 28-án. Felesége Zágoni Sáska Erzsébet, a balavásári papnak a leánya. Így valószínűleg maga Mihály is iskolázott ember volt.

6. MIHÁLY

Az apja nevét örökölte. Három fiútestvéréről tudunk, László az egyik, aki sáromberekai pap, és akinek az unokája a sok gyermekes László, sóváradi akadémikus lelkész (lásd az oldalági rokonoknál). A második testvér Márton, aki tanítómester és a harmadik János, aki hadnagyként szolgál a katonaságnál. Mihály Kibéden megkülönböztető névként a Nagy melléknevet viseli. A család anyagi helyzetéről a Litterarum Divizionium, osztozó levél útmutatása alapján értesülünk, melyet 1777. július 7-én szerkesztettek. Ez a feljegyzés a Kibéd és Sóvárad közötti Tompa mezeje feletti peres könyvben olvasható a 936. oldalon és amely a kibédi ref. egyház levéltárában található.

7. ZSIGMOND (SZÉPAPÁNK)

Mihály után három fiú maradt: Márton, István és Zsigmond. A testvérek az 1777 évi osztólevél szerint „atyafiságosan” megosztzkodtak úgy a bennvallókban, mint a künnvallókban. A bennvallókat négyfelé mérik és ebből Mártonnak „az őriző ház felől való vége juta” és a másik vége a Zsigmondé lett. A külső földek közül Zsigmondnak jut a Kövespatakon alul levő rész a Küküllő mellett. A szülőföld osztatlan marad. A Rét padnál a külső fele a Zsigmondé. Úgy szintén a Vágásban levő szántóföld és a Dósasürüben levő szántó. A kis háznál lévő gyümölcsöst négyfelé osztják. Ennek is negyede a Zsigmondé. Ezen kívül még a következő földeket kapja: a Kotrán dombon levő szántó. A Semerős hátán levő parlag a Szilas patakán alól, az Etsenyiben levő szántó és a Keveregben a Csergő hátán Ölvesben egy darab rét. A temető alatt levő kert, amelyet Péterfi kertnek hívnak osztatlan marad.

8. PÉTER (ÜKAPÁNK)

Született 1771. augusztus 15-én Kibéden. Zsigmondnak négy fia maradt: László, aki pap lesz, Mihály, Péter és János. Péter a falú szorosában az ősi, Péterfi házban lakott. Házasságot kötött 1792. március 16-án Kövendi Zsuzsannával, aki Kövendi Sámuel leánya. Takarékos, vagyonát egyre gyarapító, jó gazda volt. Apatársával, Kövendi Sámuellel, csere vásárt csinál, saját szőlőjéből átad egy kaszáló ellenében 1800-ban és még pótlásképpen ad 6 fr. és 12 pénzt. Amikor 1809-ben Mihály és tiszteletes Péterfi László eladja makfalvi birtokát Péter vásárolja meg 100 fr-ért. Már 1809-ben Berekeresztúron Nagy Györgytől megvásárolja 56 fr-ért az Eperjes nevű hegyben azt a szőlő helyet, amelyet 150 éven át használ a család. Sőt a szomszéd parcellát is megveszi Kósa Mártonnétól 1826-ban 12 fr-ért. Péter 1813-ban elcseréli egyik makfalvi földjét és helyette Semerős oldalán kap egy szántót.

Jószágcserét is csinál 1817-ben, Seprődi Istvánnal, aki jószágának egy részét átadja, melyért átenged egy részt a Péterfi kertből. Mihály testvére két ízben is kér kölcsön és azt nem tudva visszafizetni 1819-ben néhány szántóföldet ad helyette. A családi birtok megosztása 1819. március 26-án történik a Péter falu szorosában levő házánál. Akkor már nem él a sóváradi pap László testvére, aki helyett a legkisebb leánya, a lukafalvi pap Tályai Sámuel felesége van jelen. Ekkor nem csak a kibédi birtokot osztják meg, de a Szász jusson levő makfalvi földeket is. Az osztó levelet a makfalvi pap készíti, amelyben pontosan felsorolja az egyes szántókat, kaszálókat méret és név szerint. A négy testvér közül János leszegényedik. Bizonyára könnyelmi életmódot folytat. Adósága miatt 1832-ben belsősége egy részét elárverezik a 88 fr. kölcsön pénz miatt, melyet nem tud törleszteni. Később még jobban elszegényedve házbéres házba kerül, de ott is zaklatják adósága miatt. Öreg korára Péternek is anyagi gondjai vannak. Azt olvassuk egy feljegyzésben, hogy 1843-ban id. Péterfi Péter „nagy szükségből kényszerítve” 36 fr-ért zálogba adja egy makfalvi szántó földjét a Nagyszeg nevű helyen. Halála dátuma nem ismerős, de ha 1844 táján hal meg, 73 évet érhetet meg, mint unokája és dédunokája.

9. ELEK (DÉDAPÁNK)

Péternek két fia marad: Elek, aki 1802. szeptember 1-én születik és az öccse Mózes. Eleket szülei tovább taníttatják. A kibédi iskola után bekerül a vásárhelyi ref. Kollégiumba és ott sikeresen elvégzi a tanulmányait, és onnan felkerül Enyedre, ahol megszerzi a papi diplomát. Segédlelkészként Makkfalván szolgál két évig Szabó György lelkész mellett. Ez időre esik házassága. Feleségül veszi Viski Júliannát. Ekkor ürül meg a közeli vadasdi papi állás, ahová a gyülekezet egyhangúlag meghívja, és ott szolgál 48 éven át. Bizonyára vonzást jelent a kibédi családi birtoka is, amit onnan is tud művelni. Az ő ideje alatt épül fel a szép templom, ami ma is áll. A gyülekezet kis létszámú és csekély fizetést tud csak biztosítani, de ott van pótlásul a saját birtok. Az 1874-ből ránk maradt feljegyzés szerint a kepefizetők száma mindössze 70, amiből 40 fizet 80 kalongya búzát és 40 kalongya zabot. A hívek biztosítanak évente 60 szekér ágfát. Panaszos az adóbevallása, amiben azt írja, hogy olyan csekély a jövedelme, amiből egy körjegyző se tudna megélni. Kibédi birtokot gyarapítani igyekezik. Azt a szántóföldet, amit apja zálogba adott a saját részére visszaváltja 40 forintért. Az öccse, Mózes a szabadságharc kitörése alkalmával önként jelentkezik honvédnek és be is rukkol. A két testvér 1848. október 2-án egyességet köt a benvalóval kapcsolatban. Mózes „bizonyos szükségben” a belső jószág ráeső részét (ház, csűr stb.) átadja Elek bátyjának 100 forintért. Ebből az összegből most azonnal kifizet előlegebe 30 fr-ot. A kikötött feltétel az, hogy a jószágot másnak nem fogja eladni.

A pénz törlesztésére 1850-ben ad Mózesnek nadrágot, szokmányt és 20 fr-ot, de rá nem sokára az egész adósságot letörleszti. A Péterfi házban egyelőre öreg édesanyjuk lakik, akinek halála után a belsőség átszáll Elekre. Azonban nem csak a családi ház, de a künnvalók is mind Elekre szállnak az 1850-ben megkötött egyezség alapján. Kivétel csupán a Cseresznyés kert, amely továbbra is közös tulajdon marad. Elek 1880-ban hal meg és sírkövét én is láttam.

10. LAJOS (NAGYAPÁM)

Péterfi Elek és Viski Juliánna gyermeke Lajos 1837. november 15-én születik Vadasdon. Iskoláit idehaza kezdi szülőfalujában, majd a marosvásárhelyi ref. Kollégiumban folytatja 8 éven át. Az érettségi vizsgát 1858-ban teszi le jeles eredménnyel. Az igazgató Mentovich Ferenc bizonyítja, hogy „magát mind erkölcsi, mind tanulási tekintetben úgy viselte, hogy az előjáróságnak nincs kifogása ellene”. Az érettségi vizsga sikeres letétele után 1858 őszén a marosvásárhelyi főtanoda teológiai előkészítő osztályába lép, ahol jó magaviseletű, minden tárgyból kitűnő minősítést nyer és szorgalma is dicséretes. Vásárhely után 1859-ben bekerül a nagyenyedi teológiai szemináriumba, ahol szintén kitűnő eredménnyel tanul és erkölcsi magaviselet ellen sincs kifogás. Hegedűs János a papnövelde igazgatója 1862-ben bizonyítja, hogy a teológiai tudományokat két év leforgása alatt dicséretes szorgalommal lehallgatta és a rendes papi szigorlatot első osztályú érdemfokozattal letette és gyülekezi szolgálatra bocsátják. A következő évben visszatér a vásárhelyi kollégiumba, ahol, mint köztanítót alkalmazták. Az iskolai év végén az elbocsátó bizonyítványában a következőket írják: „Ezen év alatt szorgalmas, becsületes és a munkájában megbízható, a gondjaira bízott gyermekeket értelmesen tanítja és mint kitűnő néptanítót bátran ajánljuk az egyházi előjárók figyelmébe”. Tehát jó pedagógusnak is bizonyul, mint sokan a késői leszármazottai közül. Ahogy kikerül az iskolából, azonnal megnősül. Pergő Márton mezőszacsvai papnak a Turbucz Máriától 1843. augusztus 5-én született leányát, Máriát veszi feleségül. A házasságot 1862. szeptember 29-én kötik Magyarpalatkán. Eskető pap a Lajos sógora, Csiszér Zsigmond Parajdi lelkész. A fiatalon végzett papot a májai gyülekezet választja meg. Itt születnek meg gyermekei. Négy lány és egy fiú (Jolán, Róza, Klára és Ilona). Fiú csak az apám, Károly volt. Nagyanyánk fiatalon, amikor Ilona született, gyermekágyi lázban hal meg és anya nélkül marad az 5 árva. Apám az Ilona néni Máté Jánossal történt esküvőjén többek között ezeket mondotta: „szomorúan szólnak a harangok a falú tornyában. Nagy népcsoport vonul végig az utcán, koporsót kísérek. A búsan fúvó szél a szerető férj és öt kis árva gyermek ajkáról vitte magával a zokszót. Könnytől ázott szemmel lépdelt a gyászoló férj, zokogva követték az anyátlanok, kiket ama koporsó árvákká tett. A

síró, árva gyermekek mi voltunk, a koporsó édesanyánk koporsója”. Nagypánk nem nőül újra. Nem akar mostohát gyermekei mellé. Az árvákat a rokonok viszik magukkal és nevelik fel. Klára fiatalon meghal, 1876. január 3-án. Pereskedés van az ő szentimrei öröksége miatt, ami végül is 1898-ban visszaszáll az apára. Ilonát a Pergő nagyszülők nevelik, akik azonban leöregedve sietnek férjhez adni. Pusztakamaráson van meg az esküvő, 1891. február 10-én, amikor Ilona férjhez megy Máté János tanítóhoz. A házasság azonban nem sikerül. Máté könnyelmű, részeges, aki minden fizetését italra költi. E miatt el is válnak. Ilona néni minden vizsgálatára az egyetlen fia Feri, aki szintén tanítóképzőt végez, de szolgálatra nincs alkalma, mert az első világháború magával sodorja és soha haza se tér, Oroszországban pusztul el a húszas években. Az özvegy édesanya minden reménye a fia hazatérése, de sajnos ez hiábavalónak bizonyul. A Mezőségről válása után visszakerül Torboszlóba, az apja házához és kicsi örökségén gazdálkodik. Mi Selyéből sokszor felkeressük, és kölcsönösen igyekszünk egymáson segíteni. Nekem egyik legkedvesebb gyermekkori élményem az Ilona nénihez való legyaloglás és látogatás. Nagy, tágas kertjében egész nyáron, ősszel finom gyümölcsök teremnek. Betegágya mellett nővéreim állnak és a család nagy részvétele mellett 1929. május 4-én temetjük el. A ház és a birtok nagy része ránk maradt. Az ötvenes évek közepén én járok közbe a torboszlói telek és földek eladása ügyében és az áron mi testvérek egyenlő arányba osztozunk. A második lány Jolán, Bencédi Józsefhez megy férjhez Aradra. Vele nem tartunk kapcsolatot. Csak annyit tudunk róluk, hogy két lányuk születik: Jolán és Irma akik Budapestre kerülnek. A harmadik lány Róza aki Parajdon nagynénénknél nő fel (Csiszér Zsigmond papéknál). Itt is megy férjhez, Gáspár Domonkoshoz. Gyermekeik: Kálmán, Róza, Béla, Marika, Iluska, Vilma és Gyula. Kálmán felesége Zilahi Zsuzsanna, akik kikerültek Magyarországra. Róza férje Zilahi Géza, gyerekeik Géza és Róza. Marika férje Baczondi Aladár, akik 1916-ban esküdtek össze. Gyermekeik: Aladár(1919), Ilona(1921), Róza (1924), Zoltán(1926). Ez utóbbi Szovátán lakik és felesége Simon Emma.

Milyen volt Nagypánk? Nagyon erős fizikumú, mint Apánk. Örökli elődei (Péter, Elek) természetét. Ő is jó és szorgalmas gazda, aki állandóan igyekszik örökségét, vagyonát gyarapítani. Sok állatot tart, többek között apaállatokat (bikát, mént, kant). Disznót is 10-15-öt nevel. Összejár a falú jó gazdáival. A gyülekezetében nagyon népszerű. Társaságkedvelő, vidám ember. Gyakran összejönnek a vidék tanult embereivel és együtt szórakoznak. Májából eljőve Torboszlóra választják meg lelkésznek.

JEGYZETEK NAGYAPÁNKKAL, PÉTERFI LAJOSSAL KAPCSOLATBAN

Alig maradt írásos jegyzet róla és tőle. Én őt sajnós nem ismertem, de nem is ismerhettem, mert pont abban az évben születtem, amikor ő meghalt (1910). Főleg a szájhagyomány őrizte meg róla némi adatot, aminek nagy részét előző dolgozatomban le is írtam. Csak az iskolai adatok egy része és egy hevenyészett helytörténeti feljegyzése, amit Torboszlóról állított össze, maradt reánk. Ezekből állítok össze feljegyzést.

Azon csudálkozom, hogy az Apánk elég vaskos prédikációs gyűjteményében, amelyben főleg nevelőapja, de sok más is található, egyetlen sort se sikerült lelteni. Mi lehet az oka? A szülő-gyermek viszony nem lett volna a legjobb? Vagy nagyapánknak nem lettek volna leírt beszédei? Azt viszont tudom, hogy a nevelő apjával a viszony nagyon meghitt volt, azt is ismerjük, hogy Csiszér Zsigmond és nagynénénk igen kedvelték, sőt el is kényeztették Apánkat, neki már gyermekkorától szinte mindent megengedtek. Még fiatal papkorában is ha nehézsége volt bizalommal fordult hozzájuk. Mikor egy-egy nehéz helyzetben van Apánk Parajdra megy tanácsot kérni. Bár a hagyomány úgy tudja, hogy nagyapánk vidám, vendégszerető volt édes egyetlen fiától valami idegenség, értetlenség választotta volna el? Jacsó Albert egykori szentimrei pap szájából hallottam, hogy a közeli Torboszlóba a hegyen átmenve gyakran látogatta meg nagyapánkat, aki finom kávéval traktálta meg jóízű beszélgetés közben. Csak arról tudok, hogy Apánk az öreg jószívű báró halála után a fiatal patrónusával csúfosan összeveszett és haragjában keményen odamondott neki (amiről még a mai nemzedék is beszél, sőt a híres író Sütő András, Laci fiamnak említette, hogy te nagyapád volt az aki szembe mert szállni a földesúrral?). Szüleinknek azonnal el kellett költözni a súlyos incidens után Kamarásról és ideiglenesen Torboszlóba kötöttek ki Lajos nagyapánknál. Az akkoriban megüresedő Abodban hamarosan meg is választják és oda is költözködnek.

Nagyapánk az elemi iskoláit Vadasdon végzi, majd Elek dédapánk Vásárhelyre viszi és a református kollégiumba íratják be, ahol az alsóbb osztályok elvégzése után a két utolsó évet a teológiai szakon járja, amiről már meg vannak írásos bizonyítékok, iskolai értesítők. Ezek adatai a következők: Az 1857-ben kibocsátott „oskolai” a következő tantárgyakat és azok érdemjegyeit említik meg: Bölcsészeti erénytan és vallástan osztályzata: „első osztályú”, héber és hellén régiségtan, növeléstan, osztályzása: „kitűnő”, bölcsészettörténet szintén „első osztályú” és végül vegytan: kitűnő. Vagyis mindenből a legjobb jegyet kapja. Megjegyzés: „nevezett ifjú jelenleg a theológián előkészítő osztály szorgalmas hallgatója, aláírás: Molnár János rektor. A következő 1858 évben, a

bizonyítványban a következő bejegyzés olvasható: A marosvásárhelyi főtanoda 1858 decemberében kibocsátott „Oskolai bizonyítvány”, eredete: Vadasd, vallása evang, református, kora 21 éves, erkölcsje jó magaviseletű. A hallgatott felsőbb tanokból a közvizsgálat után az 1858/59 első folyamat alatt. Elméleti bölcsélettan és didaktika előmeneteli fokozat: kitűnő, Újszövetség magyarázata: kitűnő. Ásvány és vegytan: kitűnő. Szorgalma dicséretes. Vásárhelyről felmegy Nagyenyedre a teológiára és ott 1862-ig végzi a lelkészi tanulmányait és diplomájának a szövege a következő: „Mi az erdélyi reformátusok a nagyenyedi papi neveldejének igazgatója és rendes tanárai ezen hivatalos iratunk rendében bizonyítunk arról, hogy Péterfi Lajos úr ref. Vadasdi születésű 24 éves miután a papi tudományokat Növeldeinkben elvégezte s magát egész tanulási ideje alatt erkölcsösen viselte a folyó 1862 január havi 7-i és 8-ik napján papi szigorlatra állván általunk kikérdeztetett s ez alkalommal feleleteiből első osztályú fokozatot nyert. Minek következtében a fent is nevezett Péterfi Lajos ifjat a papi szent hivatal folytatására kellő ismerettel bírónak nyilvánítjuk és őt, mint papjelöltet előjáróinknak ajánljuk. Kelt Kolozsvárt 1862. január 9-ik napján. Az erdélyi református nagyenyedi Papnöveldejének rendes tanárai. Hegedűs János az egyháztörténet és egyházjog tanára, a Papnövelde igazgatója Décsey Károly egegetika tanára. Bodola Sámuel reform. Püspök, a Papnövelde felügyelője. Ránk maradt egy bizonyítvány is Hegedűs János igazgatótól, amiben hivatalosan igazolja, hogy Péterfi Lajos úr a teológiai tudományokat 1862-ben dicséretes szorgalommal, első osztályú érdemfokozattal letette, becsületes erkölcsi magaviseletet tanúsított és az egyházi előjáróknak megválasztásra ajánlja. Így választották meg először Májába papnak, ahol új templomot is épített és utána Torboszlóba választották meg, ahol élete végéig szolgált. Amikor megjelenik az egyházkerület felhívása, hogy minden lelkipásztor állítsa össze gyülekezete rövid történetét, amit az évenként megjelenő egyházi Névtárban, annak bevezető részében le fognak közölni, nagyapánk is összeállítja gyülekezetének leírását. Ez Istennek hála ránk maradt és ebből fogok idézni egyes részeket: „1663-ba Torboszló a berekeresztúri templomhoz tartozik. Hogy Berekeresztúrtól mikor szakad el és lett Szentimre leányegyháza nem tudni biztosan. A levéltárban van egy régi anyag és jegyzőkönyv, melynek első lapján ez olvasható: „Inventárium, amelyben a torboszlói kistemplomnak minden névvel nevezendő javai felírtak ezen folyó 1756 esztendőben, 13 január a szentimrei ekkla akkori prédikátora Losonczy Dániel által, Kiss Zsigmond egyházfiségében”. Ugyanezen lapon ez van: „Anno 1713 esztendőben néhai b. e. Sárosi Sára asszony jó emlékezetű édes fiával T. Berecki Ferenc urammal együtt, kegyes és buzgó indulatjából conferálnak Isten dicsőségére azon templomhelyet, cintermestől együtt, t.i. amely helyen most a templom van épülve”. A hely ajándékozása évében a templom fel is épül, mert a jegyzőkönyv a következő oldalon így szól: „anno 1713 esztendőben,

amikor a torboszlói kistemplom építetett vissza, azon esztendőben conferálnak Tőkés András és Tőkés Mihály arra a félra, amelyik megmásítja csak 1796-ban, amikor a főkonzisztórium is ítéletet mond, adja ki az anyaegyház az említett javakat. Az átadásnál Losonci Péter Nyárádszentimre, Seprőd és Farkas Ferenc mint Torboszlónak az elszakadás utáni első predikára szerepelnek. 1803-ba, 30 fontos kis harang helyett újat öntenek 262 fontos súlyút. 1807-ben adja a papi jószágot Berecki Ferenc. 1817-ben megveszi a mostani tanítói telket 484 fr. 64 dénárért. 1820-22-ben mesteri házat, csúrt és a papi telken gabonást, pajtát és csúrt építenek. 1826-28-ban állítják fel a haranglábot, 1829-ben épül a papház zsuppal fedve, közbül pitvarral és körbe tornáccal. 1833-ban a kis harangért adnak 174 fr. 74 dénárt. 1835-ben már hozzákezd az egyház a templom építéséhez. Megvettettek 50000 téglát, szerzett be anyagokat, ezt 1837-38-ban építi meg, de a teljes befejezés csak 1845-ben történt. 1870-ben a papiház átalakíttatik 212 fr.költséggel. 1879-80-ban épülnek a melléképületek. 1896-ban új birtokot vásárolnak 1080 fr-ért. 1897-ben közadakozásból egy hármonium vétetik. 1900-ban új iskola, az iskolához csengettyű. A közmunkát a hívek ingyen végzik.

Nagyapánk, amikor átköltözik Májából Torboszlóra, eladva régi birtokait az új helyen vásárol magának több tagban is szántót, kaszálót, sőt erdőt is. Kiskori leányának halála után 1876-ban annak szentimrei birtokait mind eladja, amiért 60 fr-ot kap, a számos dokumentumban felsorolt helyrajzi szám mutatja, hogy nagyon sok tagban voltak birtokai. Ennek az árát az apa bizonyára a maga gazdaságára használja fel. Házat is épít Torboszló bejáratánál, ahol az út kétfelé ágazik. Ő is mint apánk 73 évet élt, 50 évig paposkodott. A halál 1910 június 21-én d.u. 3 órakor érte és a torboszlói temető felső részében temetik el, ahol emlékére a család masszív sírkövet is állít. Közelében nyugszik Ilona leánya és Károly fia. A gyász jelentésében ezeket írták róla: „benne ismertük a baráti jó embert, hívei a jó pásztort, egyháza az áldozatra kész jó szívű embert”. A sokszori jószág emlegetése olvastán engedtessek meg nekem, hogy egy kíváncsiskodó kérdést megemlítsek, ami ne legyen se ünneprontó se családi kegyeletsértés. Kimondott gazdag ember volt és a korán árván maradt 4 árva leánya és egyetlen fia közül legalább a serdülő korban nem lett volna helyes egy két gyermekét maga mellé vegye, nevelje és taníttassa?? Igaz az az Írás azt tanácsolja: „Ne ítéelj, hogy te is ne ítéltessél!”

PÉTERFY KÁROLY

(apánk)

Született 1869. március 6-án Majában, szülei Lajos és Pergő Mária. Mivel korán árvaságra jut nagynénje gondozásába kerül Parajdra, az ottani paphoz Csiszér Zsigmondhoz, kinek nagynénje, Péterfy Juliánna a felesége. A kis árvát örömmel fogadják és örökbe is veszik. A nevelőszülők gyermektelenek lévén sajátjukként neveli és minden szeretetükkel elhalmozzák, sőt mindent utána engedve el is kényeztetik. Ő az öregek szeme fénye, kiért minden áldozatra készek. Elemi iskoláit otthon Parajdon végzi. Ennek befejezése után beiratják az udvarhelyi kollégiumba, de két év után a III. és IV. osztályt Enyeden végzi. Majd ismét visszakerül Udvarhelyre, ahol befejezi középiskoláit és 1886-ban sikeresen le is érettségizik. A teológiai tanulmányainak szintén Enyeden tesz eleget és jeles érdemjeggyel szerzi meg a papi szigorlatát. Lelkészsé szentelése 1891-ben történik. A patrónus báró Kemény kérésére vizsgái letétele után azonnal kinevezik helyettes papnak és sehol se káplánkodik és így nincs alkalma a principálisnak való engedelmesség elsajátítására. Ez lehet a magyarázata, az indulatos természete mellett, hogy legtöbb feljebbvalójával élbe van. Már egy évi helyettesi szolgálat után rendes lelkésznek választják Pusztakamaráson 1891 őszén. Itten alapít családot és az öreg báró jóvoltából jó anyagi körülmények között élnek. Azonban az öreg báró halála után ellentét támad a fiatal főúrral és apánk dühösen visszafelesel, aki e miatt elbocsátja szolgálatából. Az ellentét tárgya: fizetéscsorbítás. A sok gyermekes család 1906 május 15-én átköltözik Torboszlóba, az apánk testvéréhez Ilona nénihez. Rövidesen az üresedésben levő Abod hívja meg apánkat papjának, de itt csak két évet töltenek, mert a nagyobb lélekszámú és jövedelmű Nyárádselye egyhangú meghívására a Bekecs alá költöznek, ahonnan csak a nyugdíjazás után távoznak. Az akkori egyházfelfogás szerint apánk a papi kötelességeinek pontosan eleget tesz, mint a liberális teológia neveltje. Prédikációi nagyrészt rögtönzések és betanult frázisokkal és nagy pátozzal elmondott beszédek. Anyagi téren a legnagyobb vállalkozás az új templom felépítése. Ez az első világháborút követő években zajlott le. Emlékszem, hogy sok vitája volt Péterffy Dénes mérnökkel, aki az építési munkálatokat irányította. Fizetésének nagy részét a hívek gabonakepéje képezte. Évenként szorongással néztünk elébe az u.n. „keperektifikációnak”, amikor a hívek egy része mindent elkövetett, hogy leredukálják a kepe mennyiségét. Apánk sokszor feldühödve jött haza a gyűlésről. Már 65 éves korában, 1934 október 7-én nyugdíjba megy és kibúcsúzása egyszerre történik a László fia helyére való beiktatásával. Jelen van nem csak a 10 testvér, de a környékről is sokan. Az akkor

készült jól sikerült családi képet sokan a faluban ma is őrzik. Szerencsére Torboszlóban az Ilonka néni lakása üresen áll és mint jogos örökös várja a kis családot. Még megéri a nagy változást, a magyar világot, és 1941 november 5-én hal meg 73 éves korában. A torboszlói templomban Csutak Ferenc magyarósi pap, szépen méltatva életét búcsúztatja el. Sírja ott van a temető csúcsán, szembe az apja és Ilona néni sírhantjával. A gyászjelentésben a következőképpen jellemzik: „43 évig volt az anyaszentegyházunk hűséges szolgája, hazája törhetetlen, jövőben mindig bízó és másokat is reménységgel tápláló igaz fia. Tíz gyermek nagy küzdelmekkel és szegénységben, de mind felnevelte és a szebb magyar jövő szolgálatába állította”. 1941 november 18-án a bekecsalyi ref. Egyházmegye ezekkel a szavakkal vesz búcsút tőle: jegyzőkönyvileg emlékeznek meg Péterfi Károlyról, aki a nyárádselyei egyházközségnek hosszú ideig lelkésze volt s a kálvinista pap egyszerűségével olyan szép számú családot nevelt fel hogy, azt jegyzőkönyvileg is megerősíti.

APÁM IGEHIRDETÉSE

1868-1941

Erről sajnos kevés az adatunk. Egyetlen saját kezű és megfogalmazású igehirdetési fogalmazványra bukkantam, amit 1890-ben írt, mint negyed éves teológus. Ez lehetett homilétikai előírt dolgozat is, amiben egyes helyeken tanári javítások is láthatók. Legtöbb esetben fiatal korában mások beszédeit áttanulmányozva prédikált. Apámtól egy egész köteg prédikáció maradt ránk, aminek legnagyobb részét idegen lelkészek, vagy teológiai tanárok írták. Azok egy része a sokszori használattól ronggyá van szakadva. Legtöbb nevelőapjától, a parajdi Csiszér Zsigmondtól származik, de sok az ismeretlen szerző is. Azonban Istennek hála van néhány alkalmi beszéd és ima, ahol ráismertem az Apám írására és fogalmazványára és ezek adnak némi eligazítást, amikből következtetni tudunk nemcsak apró betűs gyönyörű kaligráfikus írására, hanem helyes, magyaros stílusára, gazdag szókincsre, de hitbeli felfogására és egész lelkivilágára is. Nekem Apámmal kapcsolatos emlékeim egész gyermekkoromra nyúlnak vissza ilyen szempontból. Mint kislány gyakran vitt magával a templomba és ültetett maga mellé a papi székbe. Mindég megdöbbenéssel hallgattam érces, dörgő hangját, időnként hirtelen kitöréseit prédikálás közben, de amiből és szinte semmit se értette. Igehirdetéseit nem tartottak hosszú ideig. Rendesen egy egy találó igével fejezte be beszédét. Pld. „légy hív mindhalálig és neked adom az élet koronáját” Ámen, vagy: „Akik az Úrban bíznak szárnyra kelnek mint a sas...” Ámen. Nem vitt magával a szószékre se prédikációt, se vázlatot, énekes könyvet se, Bibliát is a szószéken levőt használta. Ahogy bevezették az új liturgiát

a harmincas évek vége táján, az Ágendás könyvet vitte csak a szószékre. Az egyházi énekek kiválasztása a kántor feladata volt. Kacsó Dénes igyekezett minél rövidebb éneket kikeresni. Így egyes jehovistává lett egykori reformátusok arra hivatkoztak, hogy már a templomban megunták mindég hallgatni azt a közéneket: „Megáll az Istennek igéje és nem állhat senki ellene..” azért hagyták el az egyházunkat. Apánk tipikus követője volt az enyedi teológiai felfogásnak (Kovács Ödön). Így érthető, hogy sablonos prédikációi liberális beállítottságúak, racionális megfogalmazásúak voltak. Még Pusztakamaráson, sőt néhány esetben Székelyabodban is fordult elő, hogy egy-egy alkalmi beszédet vagy imát saját megfogalmazásban, önkezével le is írt, de már a selyei szolgálata hosszú idejéből egyetlen írása sem maradt reánk. Arra visszaemlékezem, hogy nyaranként az almafa alatt levő kicsi deszkaasztalnál ülve harangozás táján lapozgatta és olvasgatta az akkoriban közismert „Debreceni Lelkészi Tárt”, amelyben bőven volt egyházi beszéd kinyomtatva és annak az alapján mondott egy-egy egyházi beszédet. Vagy a családi szájhagyomány szerint az is megtörtént, hogy az Anyám által a nőszövetségi bibliaórára megírt szép vázlat kezébe került Apánknak, amit meneten a szószékről el is prédikált. Így szegény Anyámnak kellett az asszonyoknak rögtönözni helyette. Csak rendkívüli alkalmakkor szánta rá magát hogy a nagy ritkán mutatkozó esetekben beszédet vagy imát megfogalmazzon. Istennek hála ezekből is maradt reánk néhány, amikből következtetni tudunk felkészültségére, gondolkozására, stílusára, intelligenciájára, szókincsére. Ezekből kívánok idézni néhányat. A teológus kori prédikációját 1890 január 7-én írta. Íme ebből néhány szemelvény: „Közönséges egyházi beszéd, amelynek címe: „ A szent helyek jelentősége” alapige: I.Móz.28 rész, 16,17 vers.” És amikor felébredt volna Jákob az ő álmából mondta: bizony itt vagy az Úr és nem tudtame hely nem egyéb, hanem Istennek háza és a mennynek kapuja.” A bevezetőben írja: „Nekünk nem kell buzdítani népünket, mint Izrael nemes lelkű prófétáinak, hogy Isten dicsőségére és tiszteletére a templomot építsenek. Falvainkban és városainkban csaknem kivétel nélkül mindenütt az Úr házának falai magasan emelkednek... Azonban korunknak, gyermekeinknek egy része érzéketlenül, közönyösen megy el Istennek háza előtt.... A közügyek embere, ki felvilágosultnak tartja magát.... hidegen halad el a szentély mellett bizony nagy jelentősége van az Isten dicsőségére emelt templomnak.

Nézzétek most is Izrael népét. Több ezer éve, hogy szétszóródott a világ minden részébe és még most is hűn ragaszkodik istenéhez, s nem feledkezik meg szent helyéről, és bizonyára ennek köszönheti szívós kitartását. A vallás és az ebből folyó istentisztelet az ember elidegeníthetetlen kincse... Nem rajzoló a mai társadalmi viszonyokat... láthatjátok, hogy milyen nagy mértékben uralkodik az önzés... Értsük meg, hogy a legbensőbb, legnemesebb óhajtásunknak teszünk

eleget, amikor Istennek legszentebb helyét, a templomot meglátogatjuk. Jöjjünk ide, mikor az élet vihara a boldogság fényes napját sötét fellegekkel eltakarja”.

Pusztakamaráson 1892 június 4-én írta politikai ízű imáját Ferenc József megkoronázásának 25 éves jubileuma alkalmából. Érzik rajta, hogy nem szívből fakadó, hanem az uralkodó iránti kötelező, alázatos hódolat diktálta sorait. Íme részletek az imából: Millióknak ajkain zendül fel ma dicsőítő ének könyörgésre esedezve királyunkért, íme a haldoklás helyén élet, öröm és virulás mutatkozott. Íme a nemzeti feltámadás napja leve 1867 június nyolcadika. E napon lön hazánk Magyarország, e napon lön, hogy kinek létünket köszönhetjük te utánad oh Istenünk megkoronáztaték az alkotmányos Magyarország, e napon lön, hogy kinek létünket köszönhetjük te utánad oh Istenünk, hogy megkoronáztaték magyar királlyá a nemzet őszinte örömnilvánulása között, e napon lön Magyarország állam az államnak s a magyar nemzet őszinte örömnilvánulása között... Esedezünk a béke áldott malasztjáért, ennek életadó melegében, fejlődjenek a tudományok, tökéletesedjék a művészet, ipar, kereskedés, és a szegény földműves. Tartsd meg népünket..... hogy a jövő 25 évben a meglévő alapon felépíthesse azt a csarnokot, amelyben népünk megtalálhassa boldogságát. Isten jó Atyánk hallgasd meg a mi könyörgésünket a te fiad a Jézusért Ámen.

Néhány idézet Csizsár Zsigmond Kossuth Lajos temetésén mondott beszédéből, amit bizonyára Apánk is felhasznált, hiszen ő őrizte meg ezt a szöveget. „lezárultak ama csudás mélységű szemek, amelyek határtalan lelkesedést tudtak gyújtani milliók szívében. Elnémult az az ajak, melyről oly mély lágysággal folyt a kedves szó, és ha kellett égzengés gyanánt mennydörgött a hang. Tanuljunk jelleméből büszkeséget, példájából lelkesedést, vallásosságából erkölcsöt s halálából hallhatatlanságot.... Catorról mondják, hogy a történelem és Kossuthról is el lehet mondani: könnyebb a napot eltéríteni az ő útjáról, mint őtet az igazságtól. Ezzel a jellemszilárdságról büszkén és diadalmasan küzdött Kossuth a pozsonyi országgyűlésen az egyenlőség, a testvériség és szabadság kivívásáért.... Magyarország függetlensége legyen hamvai felett az örök és állandó emlékké. Ámen. Apánk gyászbeszéde, amit 1905 januárjában Parajdon írt meg a báró Kemény Gyula temetésén bizonyára azért pont Parajdon és nem Kamaráson, hogy nagyra becsült nevelőapja legyen segítségül a fiatal lelkész munkája elkészítésénél, hiszen a temetésen jelen lesz az egész előkelő rokonság és mágnás vendégség is. „Halott van, nagy halott, a mindenikünk halottja, ki által veretes leve nemcsak a család, a rokonság, de mi mindnyájan nagyok és kicsik, gazdagok és szegények.... Itt van, de csak azért fájó szívvel kiálthassunk fel Jeremiás prófétával: „Elesett a mi fejünk koronája”..... Ameddig ellátunk az ég üregében mindenütt fénylő csillagokat szemlélünk s mindig fellátunk a báró Keménynek

történetében minden egyes alak fény és nagyságban tűnik fel s a mi bárónk nagymérvű áldozataira, mellyel az egyházat haldoklásból új életre serkentette... A megboldogult ember volt a szó igaz értelmében, keze tiszta, mint a lelke, élete fényes, mint a tükör... mi élő tanúi lehettünk az itt nyugvó nemes munkásságának, mindenkor tette kész vallásosságának, áldozatkészségének, amely e szent hajlékot, papi és tanítói lakot varázsolta elő a semmiből s mely önzetlen cselekedete által elindította az egyházat az élet útján... s ti szűkölködők, sorsüldözöttek, éhezők, nyomorgók, kik mindenkor megtaláltátok a nagy halottunkat, az atyát, a gyámot, a nemes szívű áldozatkész embert. Imájában mondotta többek között: Itt áll a pusztakamarási egyház annak a koporsójánál kinek egyedül köszönheti létét, ki feltámasztotta halottaiból.” Kiderül ezen beszédből, hogy mit tett az öreg báró nem csak a nyomorgó népért, de a tönkrement egyház feltámasztásáért is. Különös kegyébe fogadta a fiatal házaspárt. Anyánk szinte mindennapos vendég volt az udvarban és nem csak anyagiakkal halmozták el, de szinte családtagként fogadták a papi család minden tagját. Ez a gyászos temetés nem csak a közvetlen hozzátartozóit sújtotta le, de egyből véget vetett a papi család jólétének is.

A következő Apánktól ránk maradt írás az a halotti beszéd, amit 1898. szeptember 15-én mondott Erzsébet királyné temetése alkalmából. „egy rémületes hír repült szét villámszárnyakon egy iszonyú gáztetről értesülve, megölték a királynénkat, országunk őrző angyalát mivel érdemelte szegény hazánk népe ez iszonyú csapást, melyet elviselni több kell emberi erőnél? Ha azt a szent alakot, ki egész életén át csak jót tett, csak áldást osztott, békét szerzett, könnyeket törült nem kímélte meg a gáztett... Mint a héja a galambra, mint a gonoszság az ártatlanságra úgy csapott le rá... Utoljára a múlt évben volt itt hazánk földjén, saját nyelvén hallgatta meg nemzetünk dalba öntött imáját, amint társalkodónője szavalta: „Hazádnak rendületlenül légy híve, oh magyar”. Ránk méretett a csapás s keresztyéni türelemmel hajtjuk meg fejünket a vessző súlya alatt. Imájában így könyörög: „Itt állunk előtted, hogy megsirassuk megdicsőült királynénkat, őrangyalunkat, kit oly rémítő halál által vett el szabados tetszésed. Nem perelünk, nem zúgolódunk, megnyugszunk a te akaratodban, csak azért könyörgünk te hozzád, hogy nyisd fel előttünk a vigasztalás forrását. Ránk maradt egy imádság is, amit még Abodban írt Apánk 1906. március 15. napjára, telve hazafisággal, ékesszólással, ragyogó stílusban. Íme néhány részlet belőle: „Felséges Isten, népeknek és nemzeteknek gondviselő Atyja, Hódoló alázattal és örvendező hálaadással járulunk ez ünnepélyes percben szent színed elé. Gyönyörűséggel járunk a hitnek virágos mezein, ahol illat éter a fáradt lelkeknek. A fűszálakon Gileád balzsama csepeg... Hiszen oh Uram nem szentségtelenítjük meg a te felséges oltárodát, ha feltűzzük arra a te hazafiságnak, honszeretettnek

lobogó lánggal égő áldozatát.... Jövünk Urunk és emlékezünk. E sötét napokban, melyek hasonlatosak a barna éjszakához, emlékezünk a múltra, a nagy napokra, hajnalhasadásra, nemzetünk megmozdulására, dicsőséges felébredésére. Emlékezünk a szabadság angyalának világokat felrázó diadalára, amely végig szárnyalt országok és nemzetek felett. Mert te Uram az embert szabadnak teremtetted és nekünk jogunk van a szabadságra, melyet nem gyarló emberek kénye-kedve adott, de a te kegyelmed adott nekünk Uram. Olyan, mint a levegő, az élet.... És te Uram Árpád hadának Istene lettél, ki csillag trónusodról gyönyörködve nézed a nagy prófécianak lelkeket gyűjtogató diadalát. És lett feltámadás, lett Szentléleknek kitöltetése és támadtak próféták, kik lobogó tűzben előljártak az ébredező népnek... Ezer esztendőknél viszontagsága után a te jobb kezében volt a mi minden bizodalunk... és íme vagyunk, mert erős várunk nekünk az Isten, és a pajzsunk ellenség ellen... Neked adunk hálát Uram ki hazát tipró zivatarokban kihoztál minket mindannyiszor a szép kies mezőkre és megmutattad nekünk Sión hegyének szabadítását... Ha komor felhők fenyegetnek ismét a te szerető karjaidat terjeszd újra védelmezőleg mi felénk. Ha hősi vérrrel szerzett Kánaánunknak határán körül vennének a veszedelmek, adj fegyverünknek élességet, hazaszerelmünknek diadalmat, hogy megszegyenüljenek minden mi ellenségeink. Ha határinkon belül az ármány és gonoszság csúsznának ellenünk, oh bocsáss alá egeidből mennyköveket, hogy a te haragos villámaid megoltalmazzák a sokat üldözött magyart. Hisz megbűnhötte már e nép a múltat s jövőjét”.

Végül van egy ránk maradt Abodból származó „Halotti könyörgés Kovács Jánoska csecsemő felett”, amit valószínűleg még Abodban írt meg Apánk. „Életnek és halálnak hatalmas Ura! Avagy kinek szavára törnek elő a napáldást adó sugarai, hogy előcsalják a tél fagya által megdermedt virágokat? Kicsoda formálja, emberi alakba az ég kisdéd angyalait s bocsátja alá szerető szülőknek ajándékkul, hogy édes gügyögésével mennyei boldogságot varázsoljanak elő? S kicsoda követeli vissza örömmüket, boldogságunkat, cserébe adva a kétségbeejtő fájdalmat. Minő örömmel szorítják szívükre a most sötét gyászba borult szülők földre szállott kicsiny Kálmánkát? Íme Uram te újabb csapást mértél, felszakítod a régi sebeket s megkétszerezted azt. Ő vala a háznak vigasztaló kútforrása, a lesújtó bánat után, s most oda a vigasztalás, a kicsiny koporsóba öltözött. Miért adtál örömeiket, ha visszaköveteled azokat, miért a reménység, ha nyomába követi a csalódás, miért a boldogság, ha helyét mérhetetlen fájdalomnak adják át. Oh tekints alá a kis koporsó körül egybegyűlt szerető szívek fájdalmára. Te benned van egyedül bizodalunk, te benned, ki nem hagyod a szenvedő szíveket megemészteni, te benned ki nem próbálsz meg a szíveket erejükön felül, ki szeretnek és vigasztalásnak vagy az örök kútfeje..... Légy a bánatban merült szíveknek,

szülőnek vigasztalója, kik úgy állnak előtted, mint az élő fa, melynek szép gyöngé hajtását letépte a zivatar... Engedd oh Atyánk, hogy tapasztalják meg, hogy a te jószágod nem fogyatkozott meg, engedd, hogy lássák, hogy te nemcsak a bánatnak, de a vigasztalásnak is Istene vagy.

APÁNK A MÉHÉSZETRŐL (DOLGOZATA)

Ahogy Apánknak csak egyetlen saját kezével írott dolgozata maradt (préd) reánk, úgy világi témájút is csak egyet őrizett meg a levéltári anyag. Ezt egészen fiatalon írta 29 éves korában, 1897. december 29-én. Szép, kedves humoros közvetlen fogalmazás, amiből csak egyes részleteket, főleg a bevezető sorait kívánom közölni: Címe: Egy évi méhészkedés alatt szerzett tapasztalatok.

„Ha valaki tavaly ilyenkor azt mondja nekem, hogy a jövő évi téli gazdasági előadásokon szerepelni fogok, mint felolvasó a méhészeti tapasztalásaimat tartván: a legjobb esetben kinevettem, mint egy valóságos idiótát-. Én és a méhészet! Északi és déli sark. Az egyedüli kapocs csak is az volt kettőnk között, hogy nagyon szerettem és szeretem a mézet. De ugyanez a kapocs feltalálható-, hogy egyebet ne említsek a medvétől is. S én ma mégis a méhészetéről beszélek mindennek dacára, nemcsak, hanem hivatkozom tényleges tapasztalásaimra. Hogy ez a nagy változás miként történhetett, engedje meg az igen tisztelt közönség, hogy néhány pillanatra eltérve a tárgytól felemlítsem a kényszerítő okokat. Apámnak otthon Székelyföldön amióta emlékszem mindig volt méhese 8-10 családdal s én már, mint gyerek elsajátíthattam volna a legszükségesebb gyakorlatot, de nem volt erkölcsi presszió, amely bátorságot öntött volna belém a méhek közelébe menni kivált midőn egy pár méh által megcsípette, feldagadt fejjel igyekeztem még a környékéről is távol tartani magam. Ahogy ide P. Kamarásra kerültem papnak szinte ezelőtt 8 évvel, mint fiatalember, semmi külső elfoglaltságom nem volt, s mivel birtokomat kiadtam bérbe, lépten, nyomon biztattak, hogy ha nem egyébnek, bár legalább csapjak fel méhésznek, hisz az mily kedves foglalkozás, a papi hivatást a legtávolabbról sem alterálja s ezen felül esetleg nagy haszonnal van összekötve. A mi bárónknak is volt egy kis méhese... Bokor féle műkaptárokkal berendezve. Itt lett volna alkalmam a méhészet titkaiba beavatást nyerni..... de midőn a méhek zúgni kezdtek azt az elvet foganasítám: a futás szégyen de hasznos.... A bárónk vagy három éve megbízott a méhese felügyeletével és kezelésével.... S most már igazán erkölcsi kötelességem lett volna foglalkozni a méhekkel, de körülbelül vagy kétszer vettem magamnak annyi bátorságot, hogy bekukintsak az üveg fedelen keresztül a kasokba, de ekkor is csak addig, míg nem vettem észre esetleges gonosz szándékukat, mert

ekkor gyors lépésekkel távozván azon eltökéléssel, hogy hiányzik bennem a bátorság és kedv a méhészettel foglalkozni.

De nem így határozott Apám, Apósom. Tavaly télen kiküldötte Apám a méhészetét, s ha már itt volt fel is kellett állítassam. De őszintén megvallom, hogy eleinte az a gondolat kóválygott bennem, hogy eltüzelem a méhest. Azonban amíg ezt megvalósíthattam volna, küldött Apám 6 kas méhet, mégpedig három műkaptárost s hármat parasztkasban, mind a hat jó erős, tavasszal is mézzel volt tele. Ahogy elhozták, mit volt mit tennem, beállítottam a felállított méhesbe, de azzal az elhatározással, hogy én méhész nem leszek, hisz ha megcsípnek a méhek, hogy állok feldagadt képpel a híveim elé prédikálni (Közbevetőleg én a fia is úgy így gondolkoztam és ezért nem mertem méhészkedni). Ki is neveztem ünnepélyesen a feleségemet mészének, aki midőn dolga is engedte, akceptálta is. Tavasszal midőn még a napsugarai a hóvirágot is alig csalogatták elő téli szendergéséből, unatkozásból kiballagtam a méhesembe, s midőn láttam, hogy az én méheim nem is olyan gonoszak, mint ahogy hittem, a téli hideg és az áthozatal alkalmával elpusztult méheket kezdtem a műkas fenekéről egy fadarabbal kipiszkálgatni s ugyancsak ekkor észre vettem, hogy mézűr tele van megjegecesedett mézzel. Hisz ez fajin gondolám magamban, eszünk mézet. Mikor a természet annyira levetkőzte magáról a téli mezt, hogy már megélhettek a természet ölén rettenetes szivarfüstöléssel leszédítettem a méheket a méz úrból s hozzá láttam a dézsmáláshoz s kiszedtem 6 keret szép mézet. S mivel még ekkor nem szúrt meg egy sem kezdett növekedni a bátorságom. Később rendeztem be magamnak a méhesbe egy kis helyet s neki fogtam egy méhészeti tankönyv áttanulmányozásához, de fájdalommal kellett tapasztalnom, hogy igazi tankönyvvel van dolgom, amiből alig értettem valamit. Szerencsémre Apósom járatta a „Magyar méh” című szakközlönyt s ezeket kezdtem olvasgatni ezután s minthogy ez minden hónapra előre jelöli könnyen érthetően a méhész teendőit ezek szerint irányítottam és is ezutáni munkámat. Csakhogy persze nem egészen úgy, mint kellett volna, a méhek iránti félelmetes tisztelet állandólag meg volt bennem jóllehet, július hóig nem szúrt meg egy sem. Pedig mikor javában kezdtek dolgozni nem volt olyan nap, még ha esett is eső - hogy meg ne nézzem, mint dolgoznak. S mikor láttam különösen június és július hónapban milyen szorgalommal gyűjtenek igazi öröm töltött el és előbbi állásponomból annyit engedtem, hogyha történetesen megsúrt volna egy méh még akkor se hagyok fel a babrálgatással. E közben rajzottak méheim, úgy hogy hat kas megkétszereződött. Olvasgatásaim közbe rájöttem, hogy mekkora nagy fáradságot és mézmenyiséget dolgoznak fel a méhek egy lép megkészítésére. S hogy nagyobb mézhozamot érhessek el rendeltem 3 kl múltépet s ezeket beragasztva a keretekbe az újjonnan befogott rajokat s a régieknek a mézürét

beállítottam. S ilyen formán elértem azt, hogy július végével a három régi mükas mézürét - minthogy mézzel tele voltak a keretek – már kivehette s így jutottam gyönyörű szép 20 keret mézhez. Ekkor már többször megszúrta a méh, a fejemet s a kezemet, eleinte nagyon feldagadt, de már később kisebb mértékbe..... A fő, hogy ne ingerelje maga ellen a méhészt a méheket, amit úgy tehet meg, ha midőn köztük babrál csendesen, flegmatikusan bánják velük, zajt ne üssön s mindenk felett józan életű legyen, aki körülöttük forgolódik mert ha szeszközi állapotban megy méhészkedni az esetleges mánort hamarosan eloszlatják a felmérgetett méhek csípései.

PÉTERFYNÉ LUCZAY GIZELLA

A Torda vármegyei Aranyosgyéresen születik 1878. augusztus 16-án és nagybátyja Hegedűs Lajos kereszteli meg. Apja Albert és édesanyja Hegedűs Ágnes. Elemi tanulmányait odahaza végzi, ahol szülei mellett magántanító is oktatja. Kolozsvárra 11 éves korában kerül, ahol szülei beíratják a jó hírű Dözserandó intézetbe. Itt három évet tölt, és kiváló eredménnyel végzi el a tanulmányait. Főleg az irodalom és művészet érdekli. Komoly felkészültséggel kerül haza. Szívesen festeget, sőt ír is, főleg asszony korában (verseket, színdarabokat és elbeszélgetéseket is) Egyik írásáról, ami a Ref. Családban jelent meg Nagy Géza theol. professzor nekem nagy elismeréssel szólt a harmincas évek elején. A sármási konfirmációja alkalmával ismerkedik meg a fiatal kamarási pappal, Péterfy Károllyal, aki rövidesen meg is kéri a kezét. Az eskető pap Pergő Márton, Károly nagyapja. A lakodalom Mezőszentjakabon (Nagycsány filiája) történik, melynek költségeit a báró fedezi és egy egész évre berendezi a kamarájukat. A patrónus család Édesanyánkat különös kedvességgel veszi körül, és mindenben pártját fogja. Az első gyermek Károly, 1895. április 13-án születik, de pár hónapos korában a difteritisz elragadja. Hasonló sorsra jut a két nagyobb is, Zsigmond és Béla. Ez évszázadból csak Gizus marad életbe, aki 1896. december 11-én születik. Még Kamaráson látnak napvilágot: Aranka, Júlia (Lili) és Laló. Az abodi két év idején Anyánk Ilonának (ika) ad életet. A többi testvér (Emmó, László, Zoltán, Ferenc, Kató, Klára (Buba) már mind Selyében születnek 1908 és 1918 között. A difteritisz a család igen nagy bánatára még Zoltikát is elragadja. Így a született 14 gyermekből (7 fiú és 7 leány) tízen nővünk fel. Aránylag korai halál ragadja el (de már házas, férjezett korban) Arankát. Lalót és Ikát, de már érett gyümölcsként hullottak le az élet fájáról Gizus és Lili. Anyánk volt a család lelke és örökké érettünk dobogott szerető szíve. Akik felsőbb iskolát is végezhattünk az Ő inspirálásának és segítségének köszönhetjük. Amikor már az apróbbak is felnőttek és maradt némi szabad ideje az egyházi munkába is bekapcsolódott. A húszas évek közepe táján, amikor megindult a belmissziói munka és vele az egyházi szövetségek Anyánk megszervezi és beindítja a selyei Nőszövetséget, ahogy Emmó a Leányszövetséget. Bibliaórákat és előadásokat tart az asszonyoknak, amikre vázlatírással komolyan készül. A hivatalos egyházi látogatók mind elismeréssel vannak munkája iránt. Özvegysége idején egy ideig Torboszlóban Emmó és Bubával él, de a lányok férjhezmenetele után Gizus a főtámasza. A belsőség és birtok eladása után fel is költözik Magyarósra és ott élnek békés egyetértésben. Főleg Laló unszolására eladja Gizus a magyarósi házat és beköltöznek Vásárhelyre. Anyánk ott éli életének utolsó szakaszát. Öröme gyermekeinek, unokáinak látogatása. Békés, harmonikus öregségét csak

gyermekének elvesztése szomorítja meg. Szervezete a 90-es évek felé haladva kezdi felmondani rendre a szolgálatát. Látása nagyon romlik, kezei bénulásnak indulnak. Főleg Gizus, de mi többi gyermekei is mindegyre körül álljuk betegágyát. Mély fájdalommal 1967. október 18-án 89 éves korában veszünk tőle búcsút, amikor Mester István lelkész emlékezik meg róla. Az előre ment gyerekei közelébe (Laló és Aranka) piheni örök álmát. A év múlva Emmónál elhalt Gizust is az ő sírjába helyezük. Márványsírkő és betonfedél jelzi sírjukat a vásárhelyi református temetőben. (Részletes jellemzés a Feri dolgozatában)

LEDŐLT A HARANGLÁB (ANYÁM IRODALMI MUNKÁI)

A hajnali ég szürke színe világosodott be a kicsi négyszögű üvegdarabon át a házba, ami úgy volt beletapasztva minden ráma nélkül. Mariskó néni ugyan úgy hívja, hogy „ablak”, de más ember, aki másféle ablakot ismer, csak beüvegezett jukat lát benne. Elég az, hogy világosság kezd derengeni a házban s erre Máriskó néni, a ház egyedüli lakója és tulajdonosa kezd kimászkalni ágyából a varrottas héjú párnák és kockás gyapjútakarózó lepedők alól. Sovány, eres lábait leereszti a földre, ott ültében összefogja kezeit s elmondja gépies monoton hangon a megszokott reggeli imádságot. Mikor a nap kidugja tányérja szélét a hegy mögül s beküldi első fénykévéit a kicsi házba – az öregasszony már szorgosan sepregeti a tornácot, sárga homokkal meghintett földet. Nyírfavesszőből összekötött seprűje sűrű porfelleget kavar fel, hiába öntözgeti széltébe hosszába a kicsi zöld csuporból, csinos nyolcasokkal, aranyos szikrázó csillagok milliárdjai lepik be az egész kicsi szegényes hajlékot. A ragyogó napsugarak pillanatra királyi fényt varázsolnak a szüette, megbarnult ládákra, szuszékokra, az egész hosszú élet hosszú emlékein megkopott ágyra. Ki is nyitja Máriskó néni az ajtót a nagy por miatt, szellőzzön ki a ház. Isten áldotta friss melegség, ragyogó világosság, üde esőszagú reggeli levegő árad be a nyitott ajtón a szegénység lakta kicsi ház egyetlen szobájába. Máriskó néni megigézetten néz ki a friss esőverte, aranyba ragyogó világba. Kezeit összekulcsolja, s csendes fohászkodásba akarja nyitni száját, de kintről nagy kiáltás veri fel az utca csendjét. Máriskó néném, Máriskó néném, az Isten szerelmire jöjjön csak ki, nézze már, hogy mi történt iccaka. A kiabálás valami veszedelemtől rettegést keltő, úgy hogy Máriskó néni még a seprőt is elhajítja, s ahogy csak öreg lábai bírják úgy fut ki a házból, keresztül a pitvaron, amerről a kiáltást hallja. Le van dőlve a harangláb, Máriskó néném, gyűjön csak ki nézze meg. Bizony Isten nem hazudok – le van dőlve a harangláb. Ennek a kicsi népnek, ami itt a falú fél felibe meghúzódva éldegéli a maga külön életit, ennek alig tíz, húsz családból álló kis közösségnek féltett kincse, vagyona. Öreg Máriskó alig tud hitelt adni homályosuló szemeknek, hogy csakugyan igaz, amit az a Jóska gyermek, a Mihály öccsének gyermeke ától kiabál a kerítésen.

Hogy csakugyan nincs ott a harangláb a rendes helyén. Fényes gombjával nem magasodik ki a szilvafák, az akácfák megöl, mint más reggelen. Még a ház ajtót is elfelejti behúzni – futva indul arra felé, ahol a harangláb állt, amióta csak emlékezetét tudja. Sok idők múltán is csudálkozott mindég mikor visszaemlékezett arra a reggelre, hogy hogy nem is süllyedt el a szörnyű ijedtségtől, mikor meglátta a földön elomolva a harangot tartó nagy megfeketedett gerendákat, oszlopokat, szarufákat. Földön az egész otromba alkotás s ott a szépszavú, drága harang összetörve a földön, nyelve pedig messze elgurulva a zöld fű között.

Mariskó néni azt se tudja, hogy odaért a színhelyre még csak a sánta Incze Gyüri, a harangozó álldogált ott szavát vesztett álmélkodással, de amikor Mari néni az első nagy sírásból felocsúdva körülnézett, már ott álldogáltak, tanakodtak a közelébe lakók mind asszonyok, emberek, gyerekek. Ippég a legjobb álomból ébresztett fel az a nagy menykő csapás, döngés s utána mindjárt hallottam, hogy erőset döndül a föld, magyarázkodik Bogáti Pista, de azt gondoltam valami nagy fába vágódott bele az istenítélete. Szabó Gergi is toldítja, hogy ő is hallotta úgy félálomban, de ki gondolta volna Úristen, ki gondolta volna. Ez a kicsi harang a műjénk vót, a mi tulajdon harangunk. Hát már e sincsen. Isten szent felségének ezt is eltetszett venni tőlünk? Még bár a kicsi harangunk sincsen. Lekókadt fejjel, lemondó bánattal mondja Csalai Ferenc ezeket, a reményvesztett szavakat. Ő a vezető embere ennek a maroknyi ember csoportnak, az ő szavára hallgat mindenki s most, hogy hallják csüggeteg szavait, látják arcán a megdöbbenést asszony, leány, gyermek egy szívvel és lélekkel neki búsul a sírásnak, zokogásnak, tisztára mintha halottat, legkedvesebb halottjukat gyászolnák. Hé, asszonyok, halljatok hát okos szót. Kiált nagyot Csalai Feri bá ezen már sírással nem, óbégatással úgy sem lehet változtatni semmit. S ti is, ti emberek, fordul szóval a férfiak felé, ne töltsétek hiába a napot búsulással, álmélkodással, menjen mindenki, lásson dolga után. Isten akarattya volt. Isten elvette, bele kell nyugodni, hogy nincsen. Te pedig Gyüri komám, te ki mindig a mi harangozónk voltál, szedd össze a harangnak törött darabjait s tedd el a házádba – s őrizd meg. Bár így összetörve lássuk, hogy nekünk is harangunk valaha. Cs. Ferenc bá nehezen beszél, mondókája végén csuklik is – s ne te ne – tán bogár repült a szemibe, kérges kezével dörzsölgeti szemeit, előbb egyiket, azután a másikat. De hirtelen megfordul s erős katonás léptekkel tovább állit a gyász színhelyéről. A többi is ki erre, ki arra eloldalog -, csak úgy mentükben száll még vissza egy-egy sóhajtásuk. Az asszonyok is letörlik a könnyeket, kifújják, az orrukat s elszélednek hazafelé – kettős, hármás csoportokba – tovább tárgyalva egymás között az esetet, szakasztott úgy, mint temetéskor szokták. Máris néni visszamaradt a többi közül s odamegy a fehérhajú kis sánta emberhez – Incze Gyürihez. Te Gyüri szólítja meg a

kis emberkét, te én segíték neked, gyere, vigyük be a harang darabjait hozzád, amint Feri mondotta. Gyere, no szedjük össze. Incze Gyuri a kicsi harang addigi gondozója nehezen ocsúdik a bánatból, de aztán egyet, kettőt billent kurta vastag testén a sánta lábával, s bús keservesen lát az utasítás munkájához. S fel szedik a nehéz érc darabokat, gyengéden, mint valami nehéz szenvedő testet s viszik a kicsi népnek elhallgatott vigasztalóját. Jóban, rosszban, örömben, bánatban ennek a most már alaktalan érctömegnek, mely messze csilingelő szava volt a magasságos ég felé halló szószólója volt az Isten mennyei trónusa felé. Legalább ők úgy képzelték. Ma mikor még csendül a harang szava, mindenki elmondta a fohászkodást: „Édes jó Istenem ne hagyj el”. De amit hangos szóval el nem mondtak, mindenki ott a lelke mélyén elkönnyörögte azt a kívánságát, ami éppen akkor, mint legforróbb óhajtás legbelsőbb valóját foglalkoztatta. Valahogy úgy voltak vele, lelkük mélyébe úgy volt beleidegződve, hogy a szívekből szakadt könnyörgés az ezüstösen csengő harangszó szárnyán utat talál oda a mennyei Atyához, aki előtt mindenki egyforma. Aki nem tesz különbséget az ő ember gyermekei között s még az ilyen magunkfajta szegény kálomista parasztot is meghallgatja. Siránkozhattak méltán a népek itt ma, mikor a kicsi harang örökre elhallgatott és nem zeng többet, nem cseng szava többé a zöld mezők felett, nem a kicsi szalmás házak felett. Nem szólal meg vasárnap délelőttökön, nem ünnepnapokon, hogy hírül adja, hogy ma Isten napja, ma legyen vége a munka gondjának. Nem siratja soha már ércszavával az örök hazába költözőket. Mari néne nem tud betelni a bánattal, sírással. Egész nap végzi rendes munkáját a ház körül, a kertjében, a ház mellett húzódó kis földjén is kapálgat vagy két pászmát a kukoricából, de csak nem fogja a munka mint máskor. Estefelé, mikor már otthon az apró jószágot is ellátta, csak kiballag ismét a ledőlt haranglábhoz. Leül az egyik reves gerendára, most már ráér a dologtól. Ismét rágyújt egy kis sírásra. Körülötte a magas virágos fűbe korhadt, fekete gerendák varázsolják eleibe a nagy veszteséget, ami érte. Szinte erőszakosan idézi lelki szemei eleibe azokat a csendes vasárnapokat, amikor harangozás után ide gyülekeztek ők, az egy valláson levők a harangláb tövibe. Két hosszú egy-egy szál deszkából tákolt pad féle itt - most az is darabokra törve, heverve csendesen beszélgetve ünnepelték az Isten szent napját. Egyik másik ember rákezdett egy-egy régi zsoltárra, amit csendes áhítattal énekeltek. Az öregek elemlegették, hogy hogy volt, mint volt a régi időben, amikor még itt ezen a helyen, szép fehér falú magas tornyú templom állt. Mikor még a mezőbátyi pap minden második vasárnap eljött templomozni hozzájuk. Aztán fogyott, fogyott a nép a kicsi faluban, elolvadoztak a családok, ki így ki úgy, a háborús évek is beleszóltak úgy megkevesebbedtek, hogy már nem igen tartotta érdemesnek a pap, hogy a két falut elválasztó hegyet miattuk megmássza. Mikor ideért gondolatba az öregasszony már ismét eltelik a két szeme könnyel, ismét bele kell sírjon az arcához szorított kék ruhájába. Sírástól

súgó fejét ölébe hajtja s keservesen sóhajtozik, de egyszer – ha – mi lehet az? Figyelve emeli fel fejét, mintha halkán, alig-alig de zoltár éneket hallana – tán azt, hogy „Mint a szép híves patakra”, tán más ének, de biztos benne, hogy hallja. De nem lehet ez, hiszen nincsen itt senki közelben, ez pedig szakasztott úgy hallatszik, mintha sok száz torokból de valahol messze-messze zengene az ének, zengene a zoltár dallama. Istenem tán azok a rég elköltözött lelkek, kiket itt a múltak templomába búcsúztattak el a földi élettől, kik közül sokan itt porladnak a ledőlt harangláb körül, tán ők zengenék az éneket lenn a föld mélyében a mezei virágokkal ékes fű alatt? Kábult fejjel ül, nem tud tisztába jönni a földöntúli hangok felől - pedig hallja- egy bizonyos, mintahogy biztos, hogy itt ül. Jó Istenem, ne hagyd el, ne hagyd el.

Szinte félelem fogja el szegény Máriskót, de né te egy döngicsélő kis méhecske pont mellette száll a piros lóherevirágra-, tovább a másik, harmadik. Ott a könyöknél egy potrohás dongó lakmározik a méh virágából... s mind mind zügg, ki vékonyan, ki vastagon, a kicsi vad méhek, mint apró gyermek, vékony magas hangon fújják a prímet s burrogó hang dungok a mély hangú orgonát adják. Az éjjel eső volt, hosszas száraz idő után, jótékony áldást hozó eső, fű, fa virág mind megkapta az epedett nedvességet, áldást s a természet kicsi muzsikusi most nagy munkakedvvel állnak neki a vagyonszerzésnek, pici csápjaikkal könnyen szíva fel a nedves virágokból a csepegő arany mézet. Örömben dúdolnak, dalolnak s a sok ezernyi kis dongó zenekarba, olvad össze a kimerült öreg fülekbe a zengő zoltár énekévé. Kicsi ráncos arca mosolyra húzódik Máriskó néninek, oh hogy a jó Atya áldja meg – Isten bogárkáit, de megijedtem, de ilyen bolond vén fejem is van nekem – zsörtölődik magába – s mikor estéli imádkozás után felmászik magas ágyára, az éjszakai nyugalomra, még akkor is eszébe jut, hogy hogy megzavarta vén fejét a kicsi bogárkák zúgó muzsikája. Nem hallok én már többet szép templomi éneket, nem még harangszót se itthon a mű falunkban. Még a temetésemre se lesz immár harangzó s ismét el fogja a keserűség szegény öreg lelkét. Hánykolódik, forog a kemény szalmaágyon szegény teste, a feje alatt a puha párna mintha egy parázs volna – süt, éget nem tud álom jönni a szemére. A hold kerek képe bébámul a kicsi üvegen, hiába hunyja le szemeit úgy is látja a hosszú árnyékokat, lent a foltokat a tapaszos földjén.

Sóhajt, tépelődik egész hosszú éjszakán, csak mikor az első derengő fény felvetődik keleten az égre, akkor száll egy kicsi álom bánatos szemeire. Az első fényes napsugarak fényességétől mintha ostorral kergetnék, úgy old kereket a szürkeség, ami addig uralkodott a kicsi ház felett. De nem csak az ablakon bebólingató akácfa fürtje ágairól – az ablak üvegéről, a kicsi szoba egész képéről tűnik el a sötétség, de még a Máris asszony barázdás arcoskája is mintha

kisimulna, felderülne a nap világosságától. Mert hiába úgy van az, hogy a reggeli óra hozza meg a jó gondolatokat. Ahogy a rövid álom után kinyitotta szemét Mariskó néni, még az álmoság homálya ki nem röppent belőle jól s máris megszületik agyában a megoldás, a terv.

Kihámozza öreg testét a takarók alól, mosakodik, kis dolgait ellátja, mint azt minden reggel szokta. Mikor a kicsi libákat megeteti, még azoknak is elgügyögi – Ne, te ne libuskáim, kicsi pipéim, nem is adtam nektek jól enni az este búbánatomban – de ne féljetek, nem búsul már asszonyotok, ne te ne egyetek csak pipikéim. Maga is megfrustukol – be jól esik ma jó rozskenyér s az apróra vágott hagyma - jól bírom, mert bánatában az este elfelejtett vacsorázni.

Aztán leakasztja a szegről a nagy kulcsot, kizárja a színevesztett barnult tulipános ládát s nagy ünnepélyes lassúsággal, kímélettel kiszedegeti belőle az ünneplő gúnyját. Nem jót érez a mi asszonyunk, suhogja a „muszuly ruha” a bő ráncos szoknyának, a fehér varrottas ingnek – tán nem jót érez – hisz ma nincs vasárnap. Talán megéri Máriskó néni a sok esztendő óta simogatott, dédelgetett avatag ruhadarabok suhogását – elég az – hogy felel is rá. Megyek, megyek a Tiszteletes Úrhoz Bátyára, elviszem neki a strimfliből a pénzt – majd elviszem - csupán két piculát hagyok itthon magamnak, a többit, mind a sokat – mind elviszem. Ükeme a mű papunk – tudom ő el is igazítja, öntet egy kicsi szép hangú harangot – állítat haranglábat is. Oh segilj meg jó Istenem s tarts meg ingem is addig, hogy még megláthassam, a szavát meghallhassam annak a harangnak, fohászkodik indulatában a jó asszony. Kanyargó ösvény vezet fel a mezőbátyi hegyre, a szénamezőn át, az erdő mellett el, ki-ki a hegytetőn álló keresztfa mellett végig, ott már csupa bé kell, ereszkedni s eléri a falut. Szinte fiatalosan lépeget Máriskó – hetven esztendő lábait gyorsan szedegeti – mezítláb megy persze – nem szeggatja a csizmát ilyen nyár időben. Ott a vállán a két füle, összekötve s elől-hátul verdesi a hátát-mellét a gyors menésbe – mintha harangozna. De hát csak nem mehet csizma nélkül más faluba. Könnyű nyári szél kapdossa a fersingit, ruháját, körülötte ezer virág bólogat útjából kontyos kis pacsirta ijed fel, fürjek pity-palatty hallatszik a sűrű fű közül, de ő csak halad, nem vesz ő ügyet semmit, gondolataiban van merülve. Csak akkor eszmél fel, mikor kiér a hegytetőre s a Megváltó viharvert- rozsdamart pléh képmását, meglátja a nagy fekete keresztfán. Megáll s imádságosan, fohászkodik a kereszt alatt, ámbár gondolja – ez a románok Krisztusa, nem a műenk s bocsánatkérően idézi fel lelkében azt az irgalmas szelíd szép arcot, göndör fürtjeivel, szőke szakállával, amit még az édesanyja imádságos könyve első leveléről őrizget ott a lelke legmélyén. Krisztus Urunk ne hagyj el, légy velem most is, mint ahogy eddig is velem voltál! Mi atyánk... S mikor az ámenhez ér már indul is le a hegyen a falu felé. Ott, ott a fehér

tornyú zsindeletű templomocská mellett, ott van a pap háza, odáig segíts még meg Isten, azután minden jól lesz. A kaput kívül, fáradtan, lihegve áll meg, le is ül egy kicsit sánc szélén, nyugszik, hogy aztán illendőbben állhasson a tiszteletes úr elibe.

Megtörli kötényébe izzadt orcáját, megigazítja fejkendőjét s úgy lép be a csikorgó kis kapun.

Csend, nyugalom a papi portán, csak az apró majorság, tyúk, kacsá - miegymás zajong - különben álmos melegség terjeng a papsajtlapúval - fűvel megnőtt udvaron. Az ősz szakállú, fehér hajú pap a hosszú tornácon ül, kosárban zörgős, hüvelyes paszuly, azt bontogatja nyugodalmasan - felesége - kicsi ráncos képű asszonyka ott bóbiskol egy nagy kényelmes fonott karos székbe süppedve, ölibe egy szürke macska „fen” elnyújtva a jó árnyékba a puha fekhelyen. Szép piros virággal telt oleanderek állnak zöld csebreikben díszítve az egyszerű, régies papi laknak. Szívesen tessékkelik be a levendula illatos, kellemes, hűvös szobába Maris néni, aki szégyenkezve, szabadkozva tesz eleget a nagy megtiszteltetésnek, a levendula illatba a szegény ház szagát terjesztve szét a tisztos házban. Nincs tán baj ott nálatok Máriskó? Kérdezi a pap barátságos hangon. Mondjad mi hozott ide, nem beteg tán valaki? Oh tiszteletes úr instálom alássan, hiszen betegség az most nincsen, ugyan Juliska ágyom ejszen betegeskedik ősz óta, száraz betegséget kapott, de hát nem azért jöttem én ide - nagyobb a baj most közöttünk. S terjengős hosszadalmassággal beszéli el a gyászos eseményt, hogy hogy kiáltották be neki a nagy bajt, hogy futott ki esztét vesztve, még szinte a kicsi pípét is majd hogy le nem taposta futtába. S mikor végire ért az esemény elbeszélésének már folytak is könnyei le barázdás orcáján. Hm, hm, biza nagy a baj, nagy a baj, de hát most már ezen segíteni nem tudunk. Nincs a filiának semmi vagyona, szegények vagytok ott mind, még az én béremet sem tudom megkapni esztendőről, esztendőre adósok maradtak vele. Behát olyan kevesen is vagytok, nem is tudom, hogy mit kezdjek veletek Berényiekkal. Már engedelmet instálok tiszteletes úrtól, de nem lehet abban belenyugodni, hogy már többé ne legyen nekünk harangunk, pattant fel a székről az öregasszony méltatlankodva. Éppen azért is jöttem, hogy instálom, van itt pénz, amiből újat állítsunk, elhoztam és a pénzem, amit már 15 esztendő óta gyűjtöttem a temetésemre. Hiszen tetszik tudni, tizenöt esztendeje, hogy a szegény uramat eltemette a tiszteletes úr. Na azóta mind gyűl a pénz a ládába - tojásból, csürkéből - s még csak fonásból is sokat gyűjtöttem. Fontam telenként a nagygazda olánéknak, fontam az örmény uraságokénak is az udvarban - s gyűjtöttem szépen össze. Megszámolni nem tudom - me sok az istálom, de a strimfli már-már szinte megtölt, most ide töltöttem ebbe s zacskóba - s már húzza is ki Mári néni a kebeliből a bekötözött vászonzacskót. Bizony

megnyomhatta szegény szíve táját, mert csakugyan sok aprópénz volt ott összegyűlve. Büszkén – az áldozatkészség büszkeségével teszi le terhét a pap eleibe az asztalra, s aztán megkönnyebbülve sóhajt egy nagyot. Az öreg pap csóváltatja a fejét – bontogatja – rakosgatja a sok apró pénzt, ki krajcár, ki picula, ki fehér leus. Hm, hm, Máriskó fiam, hát bizony itt sok már lejárt, régi pénz is – aminek semmi értéke, s ami jó, értékes – hát itt van ni – száztizenhat Leu az egész, nem lesz ebből fiam Máriskó harangláb, nemhogy még harang is. Valami hideg áramlat csapott át az öreg, meleg szíve felett. Hogy mondja a tiszteletes úr? Hogy nem elég a zacskó pénz? Nem elég a harangra, nem elég a haranglábra sem? Elgyengülve esik vissza ülőhelyére – nem sír – már nem is kérdezősködik – a hang sem igen akar kijönni a torkán. Csak motyog magában hangtalanul, csak mozognak, ajkai s néz maga eleibe eltompultan. Valami keserű ízt nyel le, mikor a tiszteletes úr kegyesen biztató szavát hallja. Látod Mariskó, így megmarad neked is kis keresményed, mondjuk, megtalpaltatod a csizmát, vagy más egyébre felhasználod. S a harang? Hátha nem tud az a kis gyülekezet újat állítani, legalább gyakrabban jönnek ide az anyaegyház templomába. Eddig is ezt kellett volna tennetek, de ti makacsul elvárnátok, hogy felkeresselek titeket, pedig hát már tőlem a maholnap nyolcvan éves embertől hiába várjátok.... S még beszél, beszél a pap, de ő már nem érti. Még a fülébe zug a hangja, akkor is, amikor menve halad ki a faluból a napsütötte, forró, poros úton. Csalódást, fájdalmas csalódást cipel most magával hazafelé mentében – s ugyan nehéz batyu lehet az, mert olyan nehezen bírja emelgetni lábait felfelé az úton, alig bírja vonszolni testét, azt hiszi, hogy örökkévalóság telik el, míg meghágja, a zöldellő dombtetőt s eléri a megfeszített keresztiét a hegytetőn.

Péterfy Károlyné

Az 1967. október 18-án keltezett gyászjelentésben többek között ezeket olvashatjuk:

Péterfy Károlyné szül Lutcza Gizella református lelkész özvegy életének 90-ik, özvegységének 26-ik évében folyó hó 17-én visszaadta áldott lelkét Teremtőjének.

Hosszú élete égő gyertyaszálhoz volt hasonlatos, mialatt szüntelenül másoknak világított, önmagát emésztette el. Soha el nem fogyó szeretete, Istenbe vetett erős hite szolgálatkész jósága, szelíd alázata egész életünkre ragyogó példaképünké lett. Az Úr adta őt számunkra őrangyalként „az Úr vette el”, hogy halálig tartó hűségéért megadhassa neki az élet koronáját. „Áldott az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja.... minden világosságnak Istene, aki megvigasztal minket (II.Kor. 1 3,4.)

Emléke legyen örökre áldott.

LUCZAY ALBERT

Született 1844. augusztus 12-én Sepsibodokon. Apja Sámuel, akinél jelezve van, hogy ifjú az anyakönyvi bejegyzésben, amiből arra következtethetünk, hogy a nagyapját is így nevezték. Az édesanyja neve: Bakcsi Borbála. Iskolai végzettségéről nincsenek adataink, de minden valószínűség szerint a helyi elemi iskola után kijárhatta a közeli sepsiszentgyörgyi gimnáziumot is. Ugyanis olyan tisztségeket töltött be élete folyamán, ahol legkevesebb középfokú iskolázottságra volt szüksége. A házassága megkötésekor a lelkész foglalkozásként úgy jegyezte be az anyakönyvbe, mint református kántort, de már a gyászjelentésben az van írva, hogy nyugdíjas gazdatiszt. Arról is van tudomásunk, hogy földhaszonbérelő is volt, többek között Zsukon is. Sőt a mezőségi vasútépítésnél tisztviselőseget is vállalt. Elég hányatott életet élt és sok ízben kellett költöztetnie a családját a székelyföldi gyermekéje után. Jó megjelenésű, magas (180 cm), barna megnyerő modorú és szelíd tekintetű volt, amint a fényképen is látható. A család véleménye szerint Laló hasonlított legjobban hozzá, akit többek között azért szeretett annyira Anyánk. Hogy az átlag műveltségénél magasabb szinten állott abból is következtethetünk, hogy a nagyon előkelő, rátarti és szép vásárhelyi pap leányát, Hegedűs Ágneszt hozzá adták, akinek apja a nagyhírű Hegedűs Lajos volt, és édesanyja a volt püspöknek, Antal Jánosnak az unokája (a híres egyházfő egész dellői birtokát a ref. iskola javára adományozza, ami igen nagy értéket képviselt). A ránk maradt feljegyzésekből tudjuk, hogy a helyes gazdálkodás érdekében rendszeresen tanulmányozott szakkönyveket és lapokat, sőt a jobb eredmény érdekében saját kezűleg készített kukoricaültető szerkezetet. Egy szóval komolyan fogta fel a munkáját és teljesítette kötelességét. Békés, harmonikus életet élt, bár utolsó éveiben felesége egy súlyos betegség (fejtífusz) miatt idegbetegséget kapott és e miatt természete nehezen viselhető volt. Feleségének halála annyira megrendíti, hogy szívében érzett nagy gyász és a magányosságtól való félelem miatt önkezével vet véget életének.

Így indokolta szörnyű tettét: „Az öreg nem kell sem a hazának, se a gyermekeinek, se a családnak”. Ez a szomorú esemény 1909. október 11-én történik 66 éves korában és megdöbbsent hozzátartozói a felesége mellé temetik az istvánházi temetőbe.

LUCZAYNÉ HEGEDŰS ÁGNES

Született 1837. május 7-én. Édesapja Lajos Vásárhely neves papja (fényképe látható vásárhelyi Gecse úton lévő papi lak irodájának falán, amit családunk adományozott az egyháznak). Édesanyja Antal Mária, az Antal János egykori püspök leánya, kinek keresztapja Török János, a református Kollégium történelem tanára és kinek nevét olvashatjuk azok között a székely vértanúk emlékkövén, akik a leverett szabadságharc után részt vettek a Makk féle felkelési próbálkozásban. Iskoláztatásáról és a Luczay Alberttel való ismeretségről nincsenek adataink. Mindössze ez olvasható a ref. egyház anyakönyvében: Luczay Albert ref. kántor és Hegedűs Ágnes Aranyosgerenden 1867. május 28-án házasságot kötött. Eskető pap Bora Mihály esperes. Az itt látható fénykép szépségét, bájos arcomkáját mutatja, amire sokat is adott. A családi hagyomány szerint mindég legújabb divat szerint öltözködött. Kolozsvárra 4 lovas kocsin utazott. Büszke volt előkelő származására. Bár egy fejtífusz miatt ideges természetűvé változott, de ennek dacára szép családi életnek örvendeztek a békeszerető férje mellett. Frigyüket az Isten 6 gyermekkel áldotta meg, kik közül az első négyet a difteritisz elragadott (mint később majd unokáit is sorozatosan). Csak két leány maradt életbe: Ilona és Gizella. Bár csak ketten maradtak életben, de mégse együtt nőnek fel. Ilona Enyedre kerül bátyjához, a Hegedűs Lajos tanár házához, sőt onnan is megy férjhez. A hagyomány szerint a mi Apánk viszi el Szász Józsefet és kéri meg későbbi sógora számára. A két leánytestvér családjá végig jó viszonyban van egymással. Szász Jóska bácsi (aki nekem is násznagyom volt) akkor még csak gazdatiszt volt, de ügyes és jó gazdasági érzéke folytán hamarosan nagybirtokot vásárol Ludas környékén. A családi udvarház Lándorban van, melynek környékén terült el a több száz holdas birtok, amely gazdag jövedelmet biztosított a család számára. Több alkalommal nyújtott nekünk is segítséget. Amikor 1906-ban elmenekültünk Selyéből Lándorban találtunk otthonra és meleg rokoni szívekre. Pár hét után a hazatéréskor gabonával, állatokkal ajándékozott meg. Sokszor tapasztaltuk meg a gazdag rokonok segítő készségét. Az Ilona néni temetésén én is szolgáltam a sírja mellett. Hegedűs Ágnes 71 éves korában hal meg, házasságuknak 42-ik évében a Ludas közelében lévő cintosi Kemény tanyán és az istvánházi református temetőbe hantolják el, és ott emel síremléket. Az elbozosodott sírhantot a hatvanas években rendbe szedtettem, akkor még állt a sírkő. A gyászjelentésben így jellemzik Hegedűs Ágnes: „szerénysége jóssággal párosult és szeretteinek élt”.

PÉTERFY LÁSZLÓ

Született 1910. február 2-án Nyárádselyében. Apja Károly ref. lelkész és édesanyja Luczay Gizella. A középiskola első osztályát Nagyenyeden végzi (ott járva két testvére) és többi osztályokat a marosvásárhelyi ref. Kollégiumban teszi le, ahol sikeresen érettségizik is. Egyházkerületi ösztöndíjasként párhuzamosan látogatja a Theológiát és az Egyetemet és lelkészi mellett történelem-földrajz-magyar nyelv diplomát szerez. Az 1933/34 isk. évet nevelőként tölti Erdőszádán a Gr. Dégenffeld családnál. Amikor az édesapja nyugalomba vonul egyhangú meghívással a selyei gyülekezet választja meg és 1934 őszén iktatják be. Sok küzdelme van a múltból rámaradt adóságok kifizetésével, az egyházi építkezésekkel (új papilak és tanítói lakás), a munkáját teljesen elhanyagoló kántortanító ügyével és a felekezeti iskola védelmével. A küzdelmes 8 év után a nagykendi gyülekezet meghívására előnyösen állást változtat Fülöp Ferenc esperes, iktatja be Nagykendre 1942. november 7-én. Itt is gyülekezeti munkáját szívügyének tekinti. Lelkiismeretesen foglalkozik a gyermekekkel, ifjakkal és felnőttekkel egyaránt. A belmissziói munka keretében ekkor még különféle szövetségek működnek egészen 1948-ig. Sikeresen irányítja a bibliakör munkáját, amely folyamatosan fejt ki tevékenységet egész szolgálata idején. A kör tagjai több más gyülekezetben végeznek hiterősítő csoportos látogatásokat. A családlátogatásokat is rendszeresen végzi és minden háznál rövid áhítatot is tart.

A lelkészi munkáját csak a háború zavarja meg, amikor a család pár hónapra elmenekül Ózdra, ahol hasonló munkakörben teljesít szolgálatot. Mindenholi munkájára jellemző, hogy mindenféle igehirdetésre részletes vázlatokat írva komolyan készül. Nagy segítségére van a maga összeállította homilétikai gyűjteménye, amelynek anyagát állandóan gyarapítja. Hosszú időn át a köri lelkészekkel együtt közösen készülnek a szolgálatokra. Lelkész részt vesz a községi közügyek intézésében is. A rendszerváltozás után sorozatos előadásokat tart az időszerű kérdésekről (a szocializmus problémái). Titkárként irányítja a békebizottság ügyeit és küldi arról a jelentéseket. A tanári diplomáját is hasznosítja. A makfalvi algimnázium igazgatótanárának választja az iskolai előljáróság, ahol 3 évig teljesít szolgálatot párhuzamosan a lelkészi munkával. Majd utána a bonyhai algimnáziumnál tanít hasonló körülmények között. Amikor 1948-ban felszólítást kap, hogy válasszon a papi és tanári szolgálat között, az előbbi mellett dönt. Bekapcsolódik az egyházmegyei munkába is. Előbb lelkészértekezleti titkár, majd hosszú időn át, mint elnök irányítja az értekezlet ügyeit. Akkor még lehetőség van rá, hogy a gyűlések tárgysorozatát az elnök

állítsa össze. Az egyházmegyei tanácsban előbb, mint tanügyi előadó, majd sok éven át, mint missziói előadó működik. Tevékenyen veszi ki részét az egyházmegyei vizitációkban, minden gyülekezetben bibliaórát tartva a presbitereknek. Több ízben rendez a vezetőséggel karöltve lélekébresztő missziói napokat. Számos egyháztörténeti írása jelenik meg főleg a Ref. Szemlében (Kiáltó Szó). Sok gyülekezetnek írja meg a részletes történetét (Siklód, Gyulakuta, Balavásár, Kibéd, Héderfája, Bonyha, Kis és Nagykend stb.). Nagy elismerést vált ki az a tanulmánya, amit leközlnek a Dr. Nagy Géza 70 éves születésnapjára (A küküllői e.m. fegyelmezése a 18. sz.-ban).

Megvalósításai anyagi téren: templom, papilak általános renoválása és átalakítása, gáz és villanyvezetés, istálló imaházzá formálása, harangvásár, szőlőtelepítés stb. Lelkész 40 évi szolgálat után kéri nyugdíjazását. Kibúcsúzása 1974. július 30-án történik. Helyére a gyülekezet egyhangúlag vejét, Tatár Mihályt választja. A nyugdíjba vonult lelkész abba a maga épített házba költözik le, amelyet a volt gyülekezete hathatós közmunkájával és támogatásával épített fel.

PÉTERFYNÉ DABÓCZI IRÉN

Született 1914. december 2-án Petrozsényban, ahol apja tanító volt. Édesanyja neve: Angyal Anna. A született 10 gyermek közül kettő meghal csecsemő korában és nyolcan nőnek fel. A család nehéz anyagi körülmények között volt különösen a háborús és az azt követő időkben a sok a sok gyermek neveltetése és az anyagi válság miatt. Fokozza a nehézséget, hogy az apja nem kívánja letenni a hűségesküt nagyrészt kis jövedelmű állást tölt be az egyház alkalmazásában. Irén az elemi iskoláit Vásárhelyen végzi. Középiskolai tanulmányait a kolozsvári ref. leánygimnáziumban folytatja, ahol nagynénje Angyal Róza és keresztanyja Bakó Lujza gondoskodott róla, akiknél lakott is 4 éven keresztül. Sikeresen levizsgázva beiratkozik a székelyudvarhelyi leányképzőbe, amelynek Erdély szerte híres pedagógus Csató Gabriella (Váróné) volt az igazgatója. A tantárgyak közül különösen kitűnt matematikai jártasságával. Az eredményes tanulásáért püspöki ösztöndíjat kapott négy éven keresztül és a nagyobb testvérei anyagi segítsége mellett ez tette lehetővé a diplomája megszerzését. A nyári vakációt kivéve minden szünidőt nagynénjénél töltött. A Gáspár Albert jegyző házában. A kántortanítói oklevelet 1933-ban nyerte el. Ugyanazon ősszel már kinevezik Nyárádselyébe, ahol egy nagyon elhanyagolt iskola vár rendbe tételre. Az öreg és dolgozóval alig törődő tanító helyett az iskola igazgatásával is megbízzák. A felszerelések (szemléltető eszközök, térképek, stb.) rendbetétele után a lemaradt

tudású tanulókat igyekeznek a lehető színvonalra emelni. Iskolaszövetkezetet létesít, aminek eredményes működéséért kitüntetésbe is részesül. Kitartóan munkálkodik, hogy az iskola elnyerhesse a nyilvánossági jogát. Nagy gondot jelent, hogy ennek hiánya miatt minden isk. év végén idegenből jönnek román tanítók vizsgáztatni. A román nyelvű kontra isk. minden eszközt felhasznál arra, hogy tanítványait elhalássa. Ez sok küzdelmet és áldozatot igényel. Jó segítőtársra talál Péterfy László lelkészbe, akihez 1936-ban férjhez megy. Ez időtől kezdve bekapcsolódik az egyházi munkába is. Eredményesen vezeti a vasárnapi iskolát és segít az ifjaknak színdarabokat betanítani. Az Isten három gyermekkel áldotta meg. Az első László, még Selyében születik. Képzőművészeti főiskolát végez és szobrászként Pesten telepszik le. Felesége Áprily Lajos unokája, Jékely Zsoli leánya. Három szép unokában gyönyörködhetünk. Már Irénke M.vásárhelyen születik. Egyetemi hallgató korában ráfogott politikai váddal elítélik, és 5 évig van börtönben, a család kétségbeejtő időket él át ez alatt. Hazatérve leteszi a tanári vizsgát (magyar szak). Férje Tatár Mihály lelkész, két fiú unokával. Évi is Vásárhelyen születik 1942-ben és fizika – kémia szakos tanárnő. Férje Demeter Ferenc, aki az egészségügynél dolgozik Gyulakután. Dabóczi Irén, amikor 1942-ben férjét Nagykend választja meg papjának, ő is itt nyer tanítói megbízást. Osztályhelyzete miatt azonban 1952-ben felmentik szolgálata alól koholt vádak alapján, bár minden vizsgálati jegyzőkönyve kifogástalan. Nagykenden is részt vesz a közügyek intézésben. A vasárnapi iskola vezetése mellett az ifjúsággal is rendszeresen foglalkozik. A fogyasztási szövetkezet ügyvezető könyvelője. Ki veszi részét a népművelő munkából is.

Az öregségi nyugdíjat 19 évi szolgálat után 1972. január 1-től kapja meg. Rá két évvel a férje is nyugállományba vonul és a Kiskenden épített saját házba vonulnak el lakni. Így a két lányuk családja közelében maradhatnak, akikkel rendszeres és bensőséges kapcsolatba vannak, és kölcsönösen tudnak egymáson segíteni.

PÉTERFY LAJOSNÉ PERGŐ MÁRIA

Az itt látható fényképen pártával a fején és díszmagyar ruhában láthatjuk az öntudatos, szép arcú nőt, Pergő Máriát, amint szerényen fogja férje kezét, akinek felnagyított fényképe mindig ott függött a falon a selyei parókián az utcai szobában. Családja igazi Ároni nemzetség. Pap volt édesapja, férje, apósa (Elek) sógora Csiszér Zsigmond, fia Károly, unokái László és Ferenc.

Születik 1843-ban, apja Pergő Márton mezőszacsvai pap és édesanyja Turbucz Mária. Fiatalon, Magyarpalatkán kötnek házasságot 1862. szeptember 29-én. Eskető pap a sógor, Csiszér Zsigmond parajdi pap. A házasságból 5 gyermek születik (4 leány és egy fiú). A lányok neve: Jolán, Róza, Klára és Ilona. A fiú Károly, az édesapánk. Nagynénénk egész fiatalon hal meg, gyermekágyi lázban, Ilona születése alkalmával. A férj egész további életét özvegységben tölti. Nem akar mostohát gyermekei mellé. Apánk az Ilona néni esketés alkalmával beszédében többek között ezeket mondotta: „Szomorúan szólnak a harangok a kis falú tornyában. Nagy csoport vonul végig az utcán, koporsót kísérenek. A búsan fúvó szél a szerető férj és 5 kis árva gyermek ajkáról vitte magával a zokszót. Könnytől ázott szemmel lépdelt a gyászoló férj, zokogva követték az anyátlanok, akiket ama koporsó árvává tett. A síró árva gyermekek mi voltunk, a koporsó édesanyánk koporsója.” Az árvákat a rokonok viszik magukkal és nevelik fel. Klára fiatalon hal meg 1876-ban. Öröksége miatt hosszas pereskedés van, de 1898-ban visszaszáll az apára. Az újszülöttet, Ilonát a Pergő nagyszülők viszik magukkal, nevelik fel és adják férjhez, 1891. február 10-én Máté Jánoshoz. A házasság nem sikerül, mert a férj könnyelmű és részeges. Csak két évet élnek együtt Torboszlóban. Hamarosan el is válnak. Az özvegy egyetlen vigasztalása Máté Ferenc nevű fia, aki Déván az állami képzőben végzi el iskoláját és szerez tanítói diplomát. Sajnos azonban pont ekkor robban ki a világháború és őt is magával sodorja és Oroszországban hadifogolyként hal meg a húszas évek tájékán. A teljesen magára maradt Ilona néni a torboszlói apai házában telepedik le és rámaradt kevés birtokon gazdálkodik. Mint jó református 1902-ben egy úrasztali terítőt adományoz. Családunk állandó kapcsolatot tart fenn vele kölcsönösen segítve egymást. Betegágya mellett főleg Emó őrködik. Nagy részvét mellett temetjük el 1929. május 5-én. Sírja az apja közelében van. A birtok nagy része és a ház a mi családunkra száll.

CSISZÉR ZSIGMOND ÉS PÉTERFY JÚLIA

Eddig csak azokról volt szó, akik a család egyenes ágához tartoztak, de jogosan adunk az albumban helyet Csiszér Zsigmondnak is, bár őt csak sógorsági viszony kapcsolja a famíliához. Nemcsak Apánknak volt igen szerető szívű nevelőapja, de az egész népes családnak gyermekei nagyszülőként tiszteltük és szerettük és mi az idősebb nemzetség úgy szólítottuk „nagy tata” és feleségét, nagynénénket „nagymama”. Előbb legyen szó a vér szerinti rokon, Péterfy Juliáról, aki a nagyapánknak volt a testvére. Apja Elek, Édesanyja Viski Juliánna. Vadasdon nő fel és jó módú papeányt, a nagy hírű gyülekezet papja, Csiszér Zsigmond veszi feleségül. Bár Isten megvonta tőlük a gyermekáldást, mégse éltek magános életet. Mindketten szerették a gyermekeket. Az árvák közül ketten éltek a parókián (Róza és Károly), de az Apánk volt a bece, a kedvenc, akit minden szeretetükkel elhalmoztak. Rózát ők adják férjhez, és Apánkat ők iskoláztatják. Rajtuk kívül még rendre három árva lányt vesznek magukhoz, nevelnek fel és adnak férjhez (így pld. Puskeiné Adorján Anna). Nagyanyánk türelmetlen, ideges természetű volt, aki sokszor civódik még a beteg férjével is. Nagytata halála után gazdaságban lévő elég nagy állatállományt az özvegy értékesíti és árával egy öreg házat vásárol, ahová átköltözik a parókiáról. A cselédek elbocsátva a földeket feles művelésbe adja. A nívósabb oskoláztatás érdekébe nagyobb testvéreim, Gizust és Emmót kivéve a nagymama házából járnak Parajdon iskolába. Aranka itt 3 évet tölt, már Ika a gyenge idegzete miatt csak egy évet, de ott járnak iskolába Lili és Laló is. A testvérek elbeszélése szerint öregségre jutott nagyanyánk már képtelen volt kellő módon gondoskodni a nála levő kicsi iskolásokról. Volt úgy, hogy a melegsívű, jó pedagógus, Kakucs „tanító bácsi” karolta fel az elhanyagolt, néha éhes Péterfy gyermekeket. A meneküléskor, 1916-ban, nagyanyánk hozzánk jött Selyébe és a következő évben meg is hal. Bár mindig ellensége volt Anyánknak (gazdagabb menyét nézve ki Apánknak), de Ő az evang. törvénye szerint rosszért jóval fizetett. Tehetetlen állapotában Arankával együtt kezéből etette, itatta. A selyei temetőben pihen a Zoltika sírja mellett.

Csiszér Zsigmond fényképét nézve, arról jóság sugárzik felénk. Így nem csuda, hogy Apánk őt jobban szerette saját nagynénjénél. Ő az eskető papja a nagyszüleinknek 1862. szeptember 29-én. Minden szolgálatában lelkiismeretes volt. A ránk maradt szép, kaligrafikusan megírt predikációi nagy segítséget jelentettek Apánk számára. Gondosan kezelte úgy egyházi, mint a saját anyagi javait. Ugyanis volt saját magánbirtoka is és így kanonika porcióval együtt 14 holdon gazdálkodott. A leánycseléd mellett szolgát is tartott. Lovai, bivalyai voltak és így házilag dolgoztatta meg földjeit. A parajdi gyülekezet szeretetét és hozzá

való ragaszkodását tanúsítja, hogy súlyos betegsége idején se kívánták nyugdíjba vonulását. Panasz nélkül tudomásul vették, hogy segédpapok lássák el a szolgálatokat. Az első agyvérzése (századforduló táján) után még 11 évig ép elmével és szellemi frissességgel irányítja tovább a gyülekezeti munkákat, de a második agyvérzés 1911 tájékán végez vele 78 éves korában. Apánk Selyéből rendszeresen látogatja betegségében és minden szükségükben segítette az arra nagyon érdemes öregeket, aki minden földi javaiknak egyetlen örököse volt. A nagy távolságról nem kezelhető földeket Apánk rendre eladogatja és végül 1921-ben a ház is idegen kézre kerül. Csiszér nagyapánk életéről és munkásságáról emlékezik meg utódja, Laár Ferenc a Ref. Család című lapban.

OLDALÁGI ROKONOK

(vérszerint hozzánk tartoznak)

Ahogy a „családfa” bizonyítja családunk tagjai nagyon kiterjedt, sokfelé ágazott el. Ezek egy része tanult ember lett, de volt sok, aki megmaradt az eke mellett, vagy esetleg iparos is lett. A kibédi ősök közül többen egyik jobb eszű gyermeküket felsőbb iskolába is elküldték, hogy ne oszoljon olyan sokfelé a családi birtok, de a már tanult, felsőbb iskolát végzetek igyekeztek, hogy lehetőleg minden gyermeküket tovább taníttassák. A legtöbb családból lelkipásztort neveltek, vagy tanítónak, professzornak képezték ki. Így sok tanult Péterfy névvel találkozunk.

Lássuk most a névsort: Mihály ükapánk öccse László a neves sóváradi pap (1783-1829), akinél a legkisebb lánya (mert apja már nem él) jelen van a családi birtok elosztása alkalmával, akinek férje lukafalvi pap. Mivel ő akadémiát is végzett, akadémikus papnak is nevezik. Felesége kovásznai Csórja Juliánna. A házasságukból 11 gyermek születik, kik közül egy fiú kiskorában meghal, így marad 8 fiú és 2 leány. Még 1840-ben, 9 életben van. Fiai: Mózes (1786) ügyvéd lesz. Második László (1788) Marosvásárhelyen tanul. A Teleki könyvtár őre (1804) Elkészíti a könyvtár lajstromát, 1810-ben Erdőszádán Dégenfeld Miska grófnál nevelő (Érdekes, hogy 100 év után 1933-ban én is ugyancsak Dégenfeld Miskánál, az azonos nevű grófnál töltök nevelői funkciót). László két évig külföldi útra kíséri tanítványait. Hazajöve 1826-ban Sárospatakon tanár lesz. 1849-be szüret alkalmával Borosbocsárdon a fellázadt románok kővel rakott szekér elé fogják. Mikor a teher alatt összeroskad, szalmával tekerve elégetik. A harmadik fiú Károly, aki előbb vásárhelyi pap, majd a Kollégiumban tanár, aztán Tordasra kerül papnak, majd végül ismét visszatér Vásárhelyre, és ott fejezi be életét. Több filozófiai tárgyú munkát is ír. A szabadságharc idején egyszerre 5 fia vonul a magyar hadseregbe honvéddnek. Károly után 11 gyermek marad. Ezek közül való László (1819) alvinci pap, fia Árpád alvinci tanító, testvére Kálmán vingárdi jegyző (felesége Benkő Vilma).Gyermekei: Andor, Erzsébet, Piroska, Margit. László testvére Karolina, aki Koncz József tanár felesége lesz. A sóváradi következő fia Pál (1782), jeles tanuló, mecénások segítik a továbbtanulását 1816-ban Bécsben tanul, 1827-ben a bécsi kórházban működik. Innen jön Vásárhelyre. A kollégium gondnoka lesz. A fiai közé tartozik még József (1796) aki pap, majd esperes lesz Vásárhelyen. Első felesége Marosi Karolina, második Böszörményi Anna, akitől származik Mari a sóváradi pap Tóth Márton felesége. Végül legkisebb Albert (1800), aki kitűnő tanuló Vásárhelyen kezdi iskoláit, majd Debrecenben tanul és innen meg Göttingába 3 évig. Több nyelvet elsajátít (latin, görög, angol, arab, zsidó). Egy ideig Enyedre megy tanárnak. Ahogy egyik méltatója írja: nagy

nyelvész teológus, esztétikus. Pap-tanár. Végül is összeveszve a vezetőkkel elmegy Bukarestbe papnak és ott is hal meg 1850-ben.

Amint sok Péterfyben meg van az összeférhetetlenség, úgy ő is öröklie ezt a rossz természetet. Hiába a sokféle nyelvismeret és felkészültsége, de természetén nem tud változtatni. Ahogy messze távolodik Bukarestbe, úgy lelkileg is módosul a magatartása. A nemrég elhalt Vita Zsigmond, enyedi tanár és irodalmár írja róla (írása címe: Művelődés és népszolgálat, 105 old.) „Kormánypárti (aulikus) tanártársait feljelenli, összeférhetetlen, gorombaságáról híres. Ellensége a szabadelvűségnek. Ellensége Szász Károly híres professzornak és miatta sok a pártoskodás”.

Kálmán a vingárdi jegyző leszármazottai a hírneves orvos, a vásárhelyi klinikán dolgozó Pál öccse Kálmán az egykori torboszlói, majd gyulakuti pap, aki a Szálasi féle nyilas pártba keveredve a menekülésből, dacára nagy családjának, akik itthon maradtak, Németországba menekül és ott is hal meg. Legnagyobb testvérünk Erzsébet, aki Márk Mihály agyagfalvi papnak lett a felesége, több mint 100 évet megért, és aki öcsémnek Ferinek Rozália nevű nevelt lányát vette feleségül.

Apai ágon közeli rokonunk testvére Jolán, aki Beczédi Józsefhez megy férjhez Aradon, kinek két lányuk születik: Jolán és Irma, akik Pestre kerülnek. Apánk és Róza Parajdon nevelkednek nagynénénk házánál. Róza itt is megy férjhez, Gáspár Domonkoshoz (nekem keresztszüleim, de semmi érintkezésem nem volt velük). Gyermekai: Kálmán, Róza, Béla, Marika, Ilus, Vilma és Gyula. Vilma egyetlen fia Kuszti Bandi festőművész, Róza férje Zilai Géza, gyermekeik: Aladár (1919), Ilona (1921), Róza (1924) és Zoltán (1926). Ez utóbbi Szovátán lakik és felesége Simon Emma.

TARTALOM

Mi célja van a családtörténetnek?	2
Az ősök névsora időrendi sorrendben	4
1. Miklós	4
2. Albert.....	4
3. András	4
4. László.....	4
5. Mihály.....	4
6. Mihály.....	5
7. Zsigmond (szépapánk).....	5
8. Péter (ükapánk)	5
9. Elek (dédapánk).....	6
10. Lajos (nagyapám)	7
Jegyzetek nagyapánkkal, Péterfi Lajossal kapcsolatban	9
Péterfy Károly.....	12
Apám igehirdetése.....	13
Apánk a méhészetéről (dolgozata).....	18
Péterfyné Luczay Gizella	21
Ledőlt a harangláb (Anyám irodalmi munkái).....	22
Luczay Albert.....	30
Luczayné Hegedűs Ágnes.....	31
Péterfy László	32
Péterfyné Dabóczi Irén	33
Péterfy Lajosné Pergő Mária	35
Csiszér Zsigmond és Péterfy Júlia.....	36
Oldalági rokonok.....	38

LIBER ECCLESIAE REFORMATAE SÁROMBERKIENSIS ...AB ANNO 1757 INCHIATORE LADISLAO PÉTERFFI DE KIBED. V.D.M.

A könyv a sáromberki ref.egyház levéltárában az I/2. számot viseli. Tartalmaz 4 számozatlan oldal után, melyből 2 oldalon latin szövegű bejegyzés található, mely nem a községre vonatkozik, a 3-4 oldalon van a fenti latin cím, illetve magyarul ez: Tiszt. Kibédi Péterffy László, a sáromberek Refform. Eccl. papja kezdett ezen könyvbe legelőbb írni. A 1757 - 1 - 336 számozott lapot a 160. laptól a 196-ig, majd a 231-266-ig és 309-316-ig, végül 328-335-ig üres, a 336. oldalon ez áll: „Tehény himlő oltatott 38 gyermekbe, 1815 die 2. Vsrt.”

A könyv tartalmazza először a megkereszteltek, eltemetettek és a házasságot kötöttek szűk anyakönyvi adatait egymás után, évenként mindig új lapon, a 104. lapon s itt több helyen az ekklezsia nevezetesebb eseményeiről a lapok alján feljegyzés van.

A 105. laptól kezdve, esperesi rendeletre (esperes Simon Sámuel) e bejegyzések rovatolt lapra íródnak. Sajnos itt a lapalji feljegyzések elmaradnak (1805). Ettől kezdve a keresztszülőket is beírják. A könyvet 3 szakaszra osztották be, külön a megkereszteltek, külön az eltemetettek és külön a házasultak bejegyzésére.

Van benne egy imádság a patrónus bajból való szabadulásáért. Egy egyházfegyelmi rendelkezés Bethlen Domonkostól, meg egy iskolai s nevelési rendtartás, mely utóbbi nyomtatásban is megjelent később.

Vannak feljegyzések a patrónus adományairól, papiház, templomépítésről, az úrasztalára kapott dolgokról.

Értékes a könyv, mert máshol ezek az adatok, személyek, családok a XVIII. század közepétől-ig, tudtommal, nincsenek meg.

Értékes továbbá azért is, mert Erdőszengyel, mint filiája Sáromberkének, szintén itt figurál az adatok közé beékelve.

A könyv jó állapotban, keménytáblájú, bekötve. Olvasható. Eléggé tiszta.

Adatait mind kiírtam. Az összefüggő szövegeket szó szerint s remélem, hiba nélkül, jól olvasva lemásoltam.

PÉTERFFI LELKÉSZ IMÁDSÁGA AZ EGYHÁZ JÓLTEVŐJÉÉRT:

„Uram Isten! ki vagy a gyámoltalanok pártfogója, a gyengéknek megerősítője, és az hitnek mind szerzője, mind megtartója, akik az igazságért megfogatattak, törvényszék elébe húzattattak, megkötöztettek, vagy akárminemű erőszakkal, amint kitűnik sorsosai közül valakik könyörülvéttnek, hogy Apostoli szent vallásuknak követéséről elvonassanak, ne hadd el ezeket, hanem erősítsd és vigasztald őket. Ezek között, oh Uram, igaz ítéletű Isten, vedd eszedbe a mi urunkat, a mi lakóhelyünkben jó Patrónusunknak jegyesét, ki a mi urunktól és Anyja öleiből erőszakkal elvonatott. Uram, Isten, ki a gyengék által szoktad megmutatni a te hatalmat, a tudatlanok által bölcsességedet és a gyermekek által a te cselekedetedet, mutasd meg e gyenge gyermekben te erődöt, mutasd meg ő benne az új emberek születését és hogy sokkal többet tegyen a te lelkednek ő benne való munkálkodása, mintsem minden mulandó ígéreteink, keménységeink, ijesztgetéseik, mesterséges hízelkedéseik az ötödik édes Anya öleiből erőszakkal kihúzóknak, és mind eddig kezeik között tartóknak: Tartsd meg Uram a te kitsiny szolgálókádat és marassza meg a mi Apostoli Szent vallásunkban. Őrizzed meg, hogy sem az érzékenység nélkül való képeknek, sem egyéb teremtetett állatoknak tiszteletére meg ne hajoljon és a Te tiszteletedet, melyben neveltetett, melyet senkivel közölni nem akarsz, másra ne ruházza. Vedd ki oh, mi Istenünk ötödik erőszakkal tartóknak kezökből és adjad vissza az ő anyának és a mi Urunknak, és öket vigasztaljad meg. Hajtsa a mi királyunknak szívét, mely a te kezében van, mint a vizeknek folyása arra, hogy akár a rajtok esett erőszaktól való panasz iránt meghallgassa kegyelmesen, ő érettek bosszút álljon, és hogy megzabolázza, illendő fegyvitékben tartsa az ilyen Szent vallásunknak szabadságát és hazánkban törvényeit bontogató s ostromló világ fiait.” (24. lapról idézet)